

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Gjorek

Božični mit rimskokatoliške cerkve in njegova kritika v znanosti:

Primer veroučnih učbenikov in kateheze

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Gjorek

Mentor: izr. prof. dr. Marjan Smrke

Božični mit rimskokatoliške cerkve in njegova kritika v znanosti:

Primer veroučnih učbenikov in kateheze

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Božični mit rimskokatoliške cerkve in njegova kritika v znanosti: Primer veroučnih učbenikov in kateheze

V diplomskem delu pišem o najbolj razširjenem in priljubljenem mitu krščanstva, božičnem mitu. Ta mit vključuje Jezusovo rojstvo 25. decembra materi devici v hlevu, zvezdo, ki je vodila mage v Betlehem, prihod pastirjev, grožnjo umora in selitev v oddaljen kraj. To pa so značilnosti, ki spremljajo tudi obrojstne mite poganskih božanstev. Skladnosti, ki se pojavljajo med krščanstvom in predobstoječimi poganskimi verovanji, kažejo na globoke povezave s poganstvom. Vendar je katoliška cerkev, kot največja krščanska cerkev, širšo javnost uspela prepričati v svojo edinstvenost do te mere, da se danes le malo ljudi zaveda, da izvira iz predhodnih verovanj. V diplomski nalogi sem se zato skušala soočiti s prepričanjem v izvirnost krščanstva in predvsem božične zgodbe, ki vlada med pripadniki rimskokatoliške cerkve. Ugotavljala sem na kakšen način božični mit pripoveduje katoliška cerkev in kako ga tematizira znanost ter ali kateheti, katehisti in katehistinje zaznavajo konfliktnost med različnima pogledoma in kako jo razrešujejo.

KLJUČNE BESEDE: rimskokatoliška cerkev, božični mit, biblični kriticizem, kateheza, veroučni učbeniki.

Christmas Myth of the Roman Catholic Church and its Criticism in Science: Catechetic Textbooks and Catechesis

In my dissertation I write about the most common and popular myth in Christianity, Christmas myth. This myth includes the birth of Jesus on december 25th to a virgin mother in a stable, a star that led Magi to Bethlehem, the arrival of shepherds, the threat of murder and the migration to a distant place. These are also the characteristics that accompany the birth myths of pagan gods. Similarities which occur between Christianity and pre-existing pagan religions indicate links with paganism. However, Catholic Church, as the largest Christian church, managed to persuade the general public in its own uniqueness to the extent that nowadays only a few people are aware of its true origins. In my dissertation therefore I tried to confront the conviction in originality of Christianity and in particular the Christmas story among members of Roman Catholic Church. I sought to find an answer to how the Christmas myth is portrayed by Catholic Church and by science and also whether catechists acknowledge the conflict between divergent views and how they overcome it.

KEY WORDS: Roman Catholic Church, Christmas myth, biblical criticism, catechesis, catechetic textbooks.

Kazalo

1 Uvod.....	6
2 Teoretični okvir: Zgodovina interpretacije Biblije in izvori krščanstva	8
2.1 Tradicija kritike evangelijskih mitov	8
2.2 Poganski izvori Jezusove »biografije«.....	11
2.3 Predkrščanski izvori božičnega mita.....	13
2.4 Božič v širši znanstveni perspektivi	15
3 Božična zgodba skozi prizmo kateheze	18
3.1 Božična zgodba svetopisemskih besedil in njena kritika v znanosti.....	19
3.2 Božična zgodba veroučnih učbenikov.....	22
3.3 Racionalizacija božične zgodbe v zgodnjem krščanstvu in katoliški cerkvi	24
4 Empirični del: Zaznavanje konfliktnosti znanstvenega in katoliškega pogleda na božič med kateheti in katehistinjami v murskosoboški škofij	26
4.1 Umestitev Škofije Murska Sobota v slovenski religijski in katoliški kontekst.....	27
4.2 Vpeljava raziskovalnega vprašanja in predstavitev metod dela.....	28
4.3 Analiza intervjujev	28
4.3.1 Osnovni podatki o katehetu ali katehistinji in izvajanju verouka	28
4.3.2 Poznavanje katoliškega in znanstvenega pogleda na božič ter veroučna razlaga ...	29
4.3.3 Moralni vidik.....	31
4.3.4 Odgovor na kritike evangelijskih	31
4.4 Interpretacija pridobljenih podatkov	32
5 Sklep.....	33
6 Literatura	36
Priloga A: Vprašalnik o izvajanju kateheze v katoliški cerkvi	38
Priloga B: Intervju s katehetom 1	40
Priloga C: Intervju s katehetom 2.....	44
Priloga Č: Intervju s katehetom 3	50

Priloga D: Intervju s katehetom 4	54
Priloga E: Intervju s katehistinjo	60

1 Uvod

Praznik Jezusovega rojstva, božič, v rimskokatoliški cerkvi velja za drugi največji praznik. Na slavljeni božični dan je bil, kot je zapisano v Bibliji, rojen odrešenik in mesija Jezus, božji sin, osrednja oseba krščanstva in katolištva. Rojen je bil 25. decembra materi devici v hlevu v Davidovem mestu, Betlehemu. Njegov prihod je oznanila zvezda na vzhodu in obiskali so ga pastirji in magi. Takoj po rojstvu mu je grozil umor po naročilu kralja, zato so z družino zbežali v oddaljeno deželo, ga rešili in ko je odrasel je s svojim žrtvovanjem rešil človeštvo. Prav tako kot bog sonca Mitra, staroegipčanski bog Oziris, sirsko božanstvo Adonis, starogrški bog Dioniz, indijski bog sonca Krišna, bog vegetacije in kasneje sonca Atis ter slavni grški junak Herkul. Vsako zgodbo sicer opredeljujejo specifične podrobnosti, vendar so si v osnovnih značilnostih preveč blizu, da bi verjeli, da gre zgolj za naključje.

V diplomski nalogi se zato soočam s samoumevnostjo edinstvenosti, izvirnosti in realnosti biblijskih zgodb med pripadniki rimskokatoliške cerkve. Zaradi omejenosti obsega diplomskega dela, se pri tem osredotočam predvsem na božično zgodbo, saj kljub jasnemu in razširjenemu pogledu znanosti nanjo, navedenim dejstvom in številnim raziskavam, znotraj krščanstva in ožje katoliške cerkve vztraja prepričanje o nespornosti podane zgodbe. Tudi mlajšim generacijam je skozi veroučno gradivo in predavanja katehetov, katehistov in katehistin¹ posredovana z vsemi nejasnostmi in netočnostmi, ki jih vsebujejo evangeliji. Eden izmed ciljev mojega diplomskega dela je zato ugotoviti ali med kateheti, katehisti in katehistinjami obstaja zavest o konfliktnosti verskega in znanstvenega pogleda na Jezusov obrojstni mit in če obstaja, kako v tem primeru razrešujejo napetosti, ki se pojavljajo ob nasprotujočih si trditvah in kako premagujejo morebitno nesorazmerje med svojimi prepričanji in prakso. Poleg tega analiziram božični mit kot ga pripoveduje katoliška cerkev in natančneje veroučni učbeniki ter ga primerjam z znanstvenim raziskovanjem, ki to pripoved demitizira. Pri tem opredelim tudi poskuse katoliške cerkev, da racionalizira očitano neizvirnost evangelijskih pripovedi o božiču.

Skozi sledečo pilotno raziskavo skušam odgovoriti na več raziskovalnih vprašanj. Najprej na vprašanji na kakšen način božični mit pripoveduje katoliška cerkev in kako ga tematizira znanost, zatem pa ugotavljam še ali kateheti, katehisti in katehistinje zaznavajo konfliktnost

¹ Po Pravilniku Skupnosti slovenskih katehistinj in katehistov so kateheti duhovniki, ki poučujejo verouk, katehisti oziroma katehistinje pa laiki oziroma laikinje in redovniki oziroma redovnice, ki katehizirajo. (Pravilnik Skupnosti slovenskih katehistinj in katehistov 2011)

med različnima pogledoma in kako jo razrešujejo. Za iskanje odgovora na zastavljen raziskovalni problem sem v največji meri uporabila metodo tekstualne analize. Pri tem sem analizirala biblijska besedila, teološka, primerjalno religiološka, antropološka, zgodovinska in druga znanstvena besedila, članke na dano temo in veroučno gradivo. Uporabila sem tudi metodo analize podob in ikon pri čemer sem analizirala ilustracije in fotografije v veroučnih učbenikih, ki se vežejo na obravnavano temo. Poleg navedenega sem opravila še polstrukturirane intervjuje s kateheti in katehistinjo ter skušala odgovoriti na zadnje vprašanje, in sicer, ali zaznavajo razhajanja med katoliškim in znanstvenim pogledom, imajo pri posredovanju verskih zgodb kakšne moralne zadržke in kako jih v tem primeru razrešujejo.

Kot že omenjeno, je potrebno skozi dano diplomsko delo upoštevati dejstvo, da gre za pilotno študijo, torej študijo na manjšem vzorcu, predraziskavo, s katero želim preveriti možnost nadaljnje širše študije obravnavanega predmeta. Zaradi omejenega obsega dela ni mogoče v popolnosti odgovoriti na zastavljena raziskovalna vprašanja, saj je raziskovani vzorec premajhen za kakršnokoli posploševanje na širšo populacijo. Skozi sledečo pilotno raziskavo zato predvsem odgovarjam na vprašanje izvedljivosti nadaljnje obsežnejše študije na reprezentativnem vzorcu. Poskušam identificirati potencialne probleme v študiji, ugotoviti ustreznost izbrane metodologije in nakazati smotrne usmeritve pri nadaljnjem delu.

V prvem poglavju diplomskega dela opredelim stališče znanosti do biblijskih besedil in krščanskih »resnic« nasploh in natančneje do božične zgodbe katoliške cerkve. Definiram biblični kriticizem in na kratko predstavim ugotovitve kritikov evangelijskih mitov. V naslednjem koraku izpostavim skladnosti v mitologiji, obredju, navadah in tradiciji poganskih verstev in današnje katoliške cerkve ter primerjam domnevno Jezusovo biografijo z miti o življenju poganskih božanstev. Zatem se ožje osredotočim na dogodek Jezusovega rojstva, na božično zgodbo, kjer prav tako iščem vzporednice med poganskimi in katoliško religijo ter analiziram širšo znanstveno perspektivo opisanega dogodka. Naslednje poglavje je namenjeno analizi božične zgodbe, kot jo ponuja rimskokatoliška cerkev, pri čemer izhajam iz pregleda vsebine svetopisemske zgodbe, veroučnega gradiva za učence in učitelje verskega pouka, ter predstavitvi poskusov racionalizacije trditev znanosti s strani katoliške cerkve. Sledi empirični del naloge, v katerem vpeljem raziskovalna vprašanja in natančneje orišem uporabljene metode dela. Zaradi izbranega področja oz. regije opravljanja raziskave, predstavim okvirne značilnosti murskosoboške škofije, zatem analiziram v intervjujih pridobljene poglede, jih interpretiram in strnem glavne zaključke. V sklepu na kratko povzamem ugotovljeno, skušam odgovoriti na raziskovalna vprašanja in opredelim možnosti nadaljnje raziskave.

2 Teoretični okvir: Zgodovina interpretacije Biblije in izvori krščanstva

Paul Henri Thiry D'Holbach je že leta 1761 pod psevdonimom prvič izdal delo Razkrito krščanstvo, kjer je napisal: »Bog ustvari sonce, ki je za naš planetarni sistem vir svetlobe, več dni po tistem, ko je ustvaril svetlobo. Bog, ki ga ni mogoče predstaviti z nobeno podobo, ustvari človeka po svoji podobi; ustvari ga kot moškega in žensko, kmalu potem pozabi na že narejeno in ustvari žensko iz rebra moškega; z eno besedo, od prvih strani Biblije dalje smo priče samemu neznanju in protislovjem.« (Holbach 2011, 71) To pa je le ena, zgodnja in precej ostra, izmed kritik, ki obravnavajo vsebino svetopisemskih tekstov. Kot bom analizirala v pričujočem poglavju, namreč na področju analize temeljne svete knjige krščanstva, teh (kritik) ne manjka.

Za nadaljnji razvoj teme v danem diplomskem delu je nujno na začetku opredeliti kontekst, v katerem se je vprašanje pristnosti biblijskih zgodb, zgodovinskosti Jezusa in izvora krščanstva sploh razvilo. Disciplina bibličnega kriticizma, ki se ukvarja z navedenimi problemi, združuje strokovnjake iz področij zgodovine, primerjalne religiologije, teologije, antropologije, etnologije in druge. Že stoletja si specialisti za »svete« tekste nasprotujejo, pritrjujejo in izmenjujejo mnenja v neskončnih razpravah o temeljih krščanstva, na katerih stoji tudi katoliška cerkev. Znotraj te tradicije strokovnjaki potrjujejo ali zavračajo Jezusovo biografijo, kot je navedena v evangelijih in natančneje analizirajo poganske izvore krščanskih praznikov, tudi praznik Jezusovega rojstva, ki ga umeščajo daleč v predkrščansko zgodovino.

2.1 Tradicija kritike evangelijskih mitov

Zgodovina interpretacije Biblije sega daleč v preteklost, pri čemer je razpravljanje stoletja ostalo v domeni krščanstva, v smislu iskanja odgovora na vprašanje pravovernosti. Kot navajata teološka avtorja Grant in Tracy so sprva nepoučeni, tisti, ki niso bili duhovniki, Sveto pismo preučevali le zato, da bi delegitimirali njegove zagovornike. S prihodom renesanse pa se je položaj spremenil. Že takrat so mistiki in znanstveniki videli izvore krščanstva v starodavni egipčanski religiji. Številni avtorji so začeli kritično preučevati biblijske tekste, filozofi so v osemnajstem stoletju pripravili teren za prihod deizma, reformacija je povečala zanimanje za vprašanja o pomenu Svetega pisma in v devetnajstem stoletju je kritično gibanje doseglo svoj vrh. »Zgodovinska metoda je še vedno živa in pomeni trajen problem tistim, ki hočejo zgraditi moderno teologijo na temelju biblične kritike. Metode najbolj gorečih zagovornikov zgodovinske smeri so neprimerljivo strožje od metod sholastičnih teologov, njihovo pretiravanje pa zbuja dvome ne le med preprostimi verniki,

ampak tudi med skeptičnimi teologi.« (Grant in Tracy 2000, 16) Le redki med kritiki pa si celo danes upajo izpostaviti sposojenost Jezusove zgodbe pri poganskih verstvih, saj ta veljajo za primitivna in tuja predvsem Zahodnim družbam, kljub temu, da so nastala na temeljih visoko razvitih kultur.

Pri analiziranju zgodovinskosti Jezusa in dogodkov v njegovem življenju, na katerih temelji krščanska religija, pogosto naletimo na očitek znanosti, da gre pri novozaveznih tekstih le za verske spise, ki predstavljajo propagandno gradivo in ne zgodovinopisja. Izvirni avtorji evangelijev niso znani, vendar s skorajšnjo gotovostjo lahko trdimo, da nobeden izmed njih ni živel v Jezusovem času ali poznal »božjega odposlanca«. Kar je gotovo, je medsebojni časovni in vsebinski odnos štirih kanoničnih evangelijev, Markovega, Matejevega, Lukovega in Janezovega. Strokovnjaki so časovno razvrstili evangelije po navedenem vrstnem redu, prvi naj bi torej nastal Markov in zadnji Janezov verski spis. Markov evangelij je bil napisan na podlagi ustnih izročil in množice rekov ter morda že nekaterih nepopolnih napisanih virov. Matej in Luka sta, po t.i. teoriji dveh virov, pri pisanju črpala iz Markovega evangelija in iz izgubljenega vira, tako imenovanega Q^2 , v katerem so bili zbrani Jezusovi izreki. Poleg navedenih so bili zapisani še apokrifni evangeliji, ki zaradi dvomov o avtorstvu, časovne distance med dogodki in njihovimi zapisi³ ter cerkvenega mnenja, da niso v skladu z obstoječimi pravovernimi nauki, niso bili sprejeti v novo zavezo. Poleg tega so bile številne izmed struj v zgodnjem krščanstvu označene za herezije in njihovi spisi uničeni, zato je rekonstrukcija takšnih verovanj skorajda nemogoča in temelji le na spisih ortodoksne (pravoverne) struje, ki je v veliki meri pisala o njih. Selekcija vsebine in cerkveno prikrivanje ali celo uničevanje »krivoverstva«, lahko zato vzbudi dvom v avtentičnost in resničnost novozaveznih zgodb, med katere so se uvrstile le tiste, ki so ustrezale prej določenemu kanonu.

Biblični kriticizem je krovni izraz, ki pokriva različne tehnike in metode analize in proučevanja Biblije, njene vsebine in glavnega akterja. Beseda kriticizem pri tem ne pomeni negativne obravnave v smislu blatenja, temveč se nanaša na znanstveni pristop k raziskovanju, vrednotenju in kritičnemu pristopanju k branju bibličnih besedil. Je disciplina, ki preučuje vprašanja vsebine, skladnosti in zgodovinske točnosti stare in nove zaveze.

² Nemško Quelle ali vir.

³ Takšna časovna distanca sicer obstaja tudi pri dogodkih opisanih v kanoničnih evangelijih.

Temeljne vrste bibličnega kriticizma so: kritika oblike, redakcijska kritika, kritika izvora, kritika besedila, zgodovinska kritika in kanonična kritika. Kritika oblike se ukvarja z ustnim kroženjem izročila pred pojavom literarnih oblik in razvršča zapise glede na oblike podajanja pripovedi, ki so bile v uporabi pred časom zapisovanja, kot na primer prilike in hvalnice. Namen je določiti izvorno obliko in posledično orisati duh časa, v katerem je posamezen del izročila nastal. Redakcijska metoda preučuje način zapisovanja evangelijskega izročila, pri čemer glede na slogovno neenotnost evangelijev ugotavlja, da so evangelisti le zbirali, urejali ter zapisali izročila, ki pa so jih kasneje drugi še dopolnjevali. Kritika izvora raziskuje vire, iz katerih so evangelisti črpali gradivo za svoja besedila. Pri tem sta v rabi dve teoriji izvora sinoptičnih⁴ evangelijev. Zgoraj omenjena teorija o dveh virih, ki zagovarja stališče, da je bilo sinoptično izročilo zbrano v dveh virih in teorija štirih virov, ki pravi, da so zaradi obsega evangelijev nekateri pisci morali črpati še iz dodatnih virov. Znotraj kritike evangelijskega besedila poteka zbiranje in primerjanje najzgodnejših rokopisov in obnavljanje besedil, da bi dosegli njihovo izvorno obliko. Zgodovinska kritika raziskuje zgodovinsko okolje in duh časa v evangelijih navedenih obdobjih in dogodkov. Kanonična kritika pa obravnava proces, način selekcije, po katerem so le določena besedila postala del svetopisemskega kanona. (Špelko 2003, 10–14)

Znotraj tradicije kritike evangelijskih mitov vztrajata dve temeljni vprašanji. Vprašanje zgodovinskosti Jezusa in vprašanje avtentičnosti evangelijev. Pretežni del – šola iskanja zgodovinskega Jezusa pravi, da je Jezus živel, vendar dvomi v avtentičnost evangelijskih mitov, manjšinski del – mitološka šola pa njegov obstoj postavlja pod vprašaj in pravi, da je pripoved o Jezusu le judovska različica starodavnega mita o vstalem bogu, ki je primerljiva z miti o poganskih božanstvih, kot so Herkul, Oziris in drugi, ter nima osnove v zgodovinski osebi. Večji del raziskovalcev sicer ne dvomi v obstoj Jezusa, odprto pa ostaja vprašanje kakšen je resnično bil, saj večina besed in dejanj, ki so v evangelijih pripisana Jezusu, ne izvira iz realne preteklosti. (Smrke 2013)

Več kot dvesto bibliologov se je v raziskovanju zgodovinskosti Jezusa združilo v instituciji The Jesus Seminar, zato njihove ugotovitve predstavljajo pomemben del biblične kritike. Jezusov seminar so v okviru inštituta Westar ustanovili leta 1985, da bi obnovili iskanje zgodovinskega Jezusa in rezultate raziskovanj predstavili splošni javnosti. Cilj seminarja je bil pregledati vse reke in dejanja, ki jih Jezusu pripisujejo v evangelijih in presoditi kateri med

⁴ Sinoptični evangelijski so Markov, Matejev in Lukov, ki jih tako imenujemo zaradi skupnega pogleda v razlagah.

njimi bi lahko bili avtentični. Po njihovih ugotovitvah je Jezus bil Jud rojen v času vladavine Heroda Velikega. Njegova mati je bila Marija, oče pa morda ni bil Jožef. Rodil se je v Nazaretu in ne v Betlehemu. Bil je potujoči modrijan, v tistem času eden izmed mnogih, ki se je družil z družbenimi zapostavljenici in se ukvarjal z zdraviteljstvom. (Westar Institute)

V drugi fazi Jezusovega seminarja, ki je trajala od 1991 do 1996, so strokovnjaki (t.i. Fellows) pregledali 176 dogodkov, v katerih je glavni akter Jezus in sklenili, da je med njimi zelo verjetnih le deset, dodatnih devetnajst pa nekoliko manj, kar skupno znaša zgolj 16 odstotkov pregledanih zapisov. Razlog za tako nizki odstotek pripisujejo značaju pregledanih evangelijev. V prvih treh stoletjih našega štetja se je namreč ohranilo nekje dvajset evangelijev, od katerih so bili nazadnje v novo zavezo vključeni le štirje. Najzgodnejše zapise se umešča v obdobje okrog sto let po Jezusovi smrti, zanesljive fizične dokaze evangelijev šele na konec drugega stoletja. To pomeni, da so evangelije na podlagi ljudskih zgodb, ki so se skoraj sto let prenašale z ustnim izročilom, zapisali avtorji tri generacije po opisanih dogodkih, torej so bili evangelisti prej uredniki kot avtorji raziskovanih besedil. In nenazadnje so zapisane evangelije stoletja prepisovali, kopirali, spreminjali in popravljali preden so ti dosegli obliko in vsebino, kot jo poznamo danes. (Funk in drugi 1998, 1–2)

2.2 Poganski izvori Jezusove »biografije«

Jezusovo novozavezno življenje lahko zelo na kratko strnemo v nekaj naslednjih točkah. Jezusova deviška mati Marija, je brezmadežno spočela, kar ji je oznanil angel. Z Jožefom, zaročencem, sta zaradi popisa prebivalstva odpotovala v Betlehem, Jožefovo rojstno mesto. Betlehem ali Davidovo mesto je v stari zavezi prerokovano kot kraj, kjer bo rojen mesija in pomembno kot mesto Jožefovih prednikov, kralja Davida in njegovega daljnega prednika Abrahama, krščanskega preroka. Kot navaja tradicija, se je rodil 25. decembra opolnoči v hlevu. Ker mu je grozil uboj, ki ga je ukazal kralj Herod, sta Marija in Jožef z njim zbežala v Egipt, po Herodovi smrti pa so se preselili v Nazaret in prerokba se je uresničila, Jezus je živel kot Nazarečan. O njegovem otroštvu in mladosti nova zaveza ne pove veliko, sklepamo pa lahko, da je bil deležen tradicionalne judovske verske vzgoje. Biblija navaja, da je imel štiri brate in nedoločeno število sester, ki jih katoliška cerkev priznava le kot bratrance in sestrične. Javno je začel delovati v Galileji okrog svojega 30. leta in oznanjal božji evangelij. Zbral je dvanajst apostolov, z njimi potoval po deželi, oznanjeval, delal čudeže in zdravil ljudi. Njegovo delo je bilo v nasprotju z interesi oblasti in premožnejšega prebivalstva, zato so ga po izdaji enega izmed učencev, Jude Iškarijota, prijeli, zaslišali, bičali in nazadnje obsodili

na smrt s križanjem. V petek, dan pred judovsko pasho, je umrl na križu. Tretji dan po smrti je vstal od mrtvih in kasneje doživel vnebohod.

V domnevnem času pojava Jezusa iz Nazareta in nekaj stoletij pred njim so na različnih koncih sveta obstajali številni poganski kulti, ki so velikim geografskim razdaljam in medsebojnim razlikam navkljub, v osnovi gojili, če že ne identična, pa vsaj zelo podobna verovanja in obredje. »Biografije« poganskih božanstev, ki so jih častili, so sorodne zgornji po tem, da jih skorajda vse družijo naslednje podrobnosti; božanstva so bila rojena 25. decembra ali zelo blizu tega datuma, takoj po zimskem solsticiju, rodila so se devici, v hlevu, jami ali podzemnem prostoru. Prikazala se je zvezda na vzhodu, Sirius, ki je vodila mage oz. tri kralje do novorojenca. Božanstvu je grozil pokol nedolžnih, zato je družina zbežala v oddaljeno deželo. Živela so v garanju in trpljenju za človeštvo ter imenovali so jih nosilec luči, zdravilec, mediator, rešitelj, odrešenik. Božanstvo so izdali in umrlo je v trpljenju in žrtvovanju za grehe človeštva v času velike noči. Privrženci so nekaj dni kasneje našli prazen grob, saj je bog vstal od mrtvih. Ustanovljena je bila skupnost svetnikov in cerkva, v katere so privrženci bili sprejeti s krstom in so se z evharističnim obredom spominjali nanje. Sledilci so čakali njihovo vrnitev, ko bi nastopil sodni dan. (Carpenter 1996, 21–50; Freke in Gandy 1999, 6)

Kljub temu, da nobeden izmed poganskih mitov ni povsem paralelen zgodbi o Jezusu, so osnovni motivi, ki jo tvorijo, obstajali že stoletja prej v zgodbah o poganskih prerokih ali božanstvih. Poganski bog sonca Mitra se je po izročilu rodil devici v jami, 25. decembra. Imel je dvanajst učencev⁵, s katerimi je potoval po svetu, učil in razsvetljeval človeštvo. Klicali so ga odrešenik ali mediator in ga občasno prikazovali kot jagnje. Njegova velika praznika sta bila zimski solsticij in spomladansko enakonočje, ki ju je krščanstvo kasneje (datumsko) prevzelo, kot božič in veliko noč. Umrlega so pokopali v grobnico iz katere je vstal, njegovo vstajenje pa so slavili vsako leto. Staroegipčanski bog Oziris se je rodil na 361. dan leta, torej približno 27. decembra. Tudi on je bil popotnik, ki je ljudi »krotil« z glasbo ali nežnostjo in ne s silo ali orožjem. Izdal ga je Typhon, kralj teme, zato so ga pokončali in razčetrili. To se je zgodilo v času, ko je sonce vstopilo v znamenje škorpionja, astrološkega znamenja, ki kaže na prihod zime. Nekaj dni kasneje je vstal od mrtvih in privrženci so ga pozdravljali z vzkliki »Ozirs je vstal«. Njegovo trpljenje, smrt in vstajenje so uprizarjali vsako leto. (Carpenter

⁵ Stalno ponavljajoče se število dvanajstih učencev domnevno izhaja iz števila mesecev.

1996, 21–22) Tudi Adonisa, Attisa, Herkula, Krišne in verjetno še katerega božanstva so se verujoči spominjali po življenju blizu opisanim zgoraj.

Iz zgoraj podanega tako lahko zaključimo, da so podrobnosti o domnevem Jezusovem življenju opisanem v novi zavezi, hkrati tudi podrobnosti iz mitologije življenj poganskih božanstev. Ko pripovedi o Jezusu očistimo vseh poganskih primesi, namreč ostane le malo pomembnih izvirnih elementov, ki bi nakazovali njegovo edinstveno življenje. Izvore idej o Jezusovem življenju ob vseh naštetih podobnostih ni težko umestiti v čas pred njegovim rojstvom. Zgodnji kristjani so bili zato predmet kritike poganskih filozofov, ker naj bi skušali Jezusovo zgodbo prodati kot novo razodetje, čeprav je po njihovem mnenju šlo le za slabo imitacijo poganskih mitov. Vendar je katoliška cerkev širšo javnost uspela prepričati v edinstvenost svojega verovanja do te mere, da se tudi danes le malo ljudi zaveda, da izvira iz predhodnih verovanj in si z njimi deli večino pripovedi, prepričanj, doktrin, obredov in praznovanj. Krščanstvo tako nikoli ni bilo novo odkritje, temveč le judovska priredba starodavnih poganskih religij.

2.3 Predkrščanski izvori božičnega mita

V biblijskih zgodbah o Jezusovem rojstvu, na katerih temelji praznovanje božiča, prihaja do razhajanj, ki kažejo na njihov nejasen ali celo dvomljiv značaj. Prav tako pri raziskovanju preteklosti praznovanja praznika najdemo številne vzporednice med prazniki predobstoječih poganskih verovanj in kasneje vzniklega krščanstva. Zato lahko s skorajšnjo gotovostjo trdimo, da je krščanstvo in pozneje katoliška cerkev svoj drugi največji praznik utemeljila na zgodovini poganskih verovanj, nadaljevala njihovo tradicijo in prevzela njihovo religijsko mitologijo.

Vse predkrščanske navade, praznovanja in miti o sončnih božanstvih izvirajo iz strahu, da se potem, ko je sonce jeseni izgubilo svojo moč, spomladi ne bi spet okrepilo in oživel. 25. december pa je datum v obdobju zimskega solsticija, časa, ko se začnejo dnevi spet daljšati in postaja sonce močnejše, zato so pogani, ko so zaznali prvo daljšanje dneva, začeli praznovati. Znak, da je sonce doseglo svojo najnižjo točko in bo sledil trenutek njegovega ponovnega rojstva pa je bil prihod zvezde Sirius na črto južnega poldnevnikarja opolnoči na zimski solsticij.

V zgodnjem krščanstvu je glede datuma Jezusovega rojstva vladal precej velik spor. Kolebali so med dvema datumoma, 25. decembrom in 6. januarjem, ki sta bila vsak ob svojem času datuma zimskega solsticija, najkrajšega dne v letu. Datum tega pojava se namreč skozi čas

spreminja in danes pade približno na 22. december. Vendar pri določitvi datuma ni šlo za vprašanje časovne točnosti, temveč za negotovost glede uskladitve datuma z rojstvom Mitre ali Aiona, dveh različnih predstav poganskih božanstev. Točni datum slavljenja božiča je bil tako določen šele leta 530 n.št. (5 stoletij po rojstvu Jezusa). Rimskega opata in astronoma so pooblastili, da popravi dan in leto Jezusovega rojstva. Izbral je 25. december, datum, ki so ga prej slavili kot datum rojstva Mitre, boga sonca in je bil v uporabi že stoletja. Do tega leta so se namreč predobstoječa čaščenja narave v veliki meri spojila s krščanstvom in datumi poganskih praznikov so postali že tako prepoznavni, da jih je bilo krščanstvo primorano vzeti za svoje. (Carpenter 1996, 26–27)

Poganskim in krščanskim praznovanjem pa niso skupni le datumi, temveč se različna verovanja v številnih točkah skladajo tudi vsebinsko. »Mlado krščanstvo se je še posebej balo konkurence mitraizma, ki je sicer na prvem mestu častilo sonce, vendar je hkrati imelo vrsto razodetij in misterijev, ki so bili zelo blizu krščanstvu. Ni čudno, da se je krščanski svet zelo potrudil, da je prav na dan mitrovskega čaščenja nepremagljivega Sonca postavilo praznik Kristusovega rojstva – božič.« (Ovsec 1993, 47)

Božična zgodba o Jezusovem rojstvu pravi, da je bil rojen materi devici. Kot Jezus, so v mitih številna poganska božanstva bila rojena deviški materi. Atisova mati je devica Kibela, Adonisova deviška mati je Mira, Aiona je rodila devica Kora in Dioniza Semele. Ne le sinovi devic, v mitologiji so pogosto tudi božji sinovi poslani na zemljo, da odrešijo človeštvo. V prvem stoletju pred našim štetjem so bili ti motivi tako razširjeni, da so jih redno uporabljali tudi za ustvarjanje legend o vladajočem cesarju. V čast rimskemu cesarju Avgustu so tako zapisali, da se je z njegovim rojstvom, ki je rešilo svet pred uničenjem, začela nova era in so izpolnjene prerokbe prednikov. (Freke in Gandy 1999, 35)

Jezus se je, kot pravi krščansko izročilo, rodil v hlevu v Betlehemu. Vendar beseda »katalema«, ki je v Bibliji pogosto prevedena kot hlev, v direktnem prevodu pomeni zavetje ali jama. In v zgodnjem krščanstvu je bilo prepričanje, da je bil Jezus rojen v jami, široko razširjeno. (Freke in Gandy 1999, 40) Da so bila rojena v jami, podzemni sobani ali hlevu, je veljalo splošno prepričanje tudi za božanstva med pogani. Verjeli so namreč, da se je ponoči, ko sonca ni bilo na obzorju, bog sonca umaknil v podzemno votlino. Tam je počival, se skopal v oceanu in se znova pojavil naslednje jutro na vzhodu.

Po rojstvu so Jezusa obiskali pastirji in magi, danes bolj znani kot sveti trije kralji. V perzijski kulturi so magi bili sledilci boga Mitre, ki so njegovo rojstvo praznovali prav na 25. december

in Mitrinemu rojstvu naj bi prisostvovali tudi trije pastirji. Trije modreci so Jezusa našli s pomočjo zvezde na vzhodu, ki jih je vodila do Betlehema. Ta zvezda je Sirius, najsvetlejša zvezda na nočnem nebu, ki je v tem obdobju vidna na južnem poldnevniku. Po njej so se ljudje stoletja ravnali, da so vedeli kdaj je sonce doseglo svojo najnižjo točko in lahko pričakujejo njegovo ponovno rojstvo. (Carpenter 1996, 29)

Kot pravi Ovsec, prvi kristjani niso obhajali praznika Jezusovega rojstva, temveč so se za podatke o njegovem rojstvu začeli zanimati šele proti koncu 2. stoletja. Vendar pa je bilo življenje v tistem času še do te mere prežeto s poganskimi prepričanji, da novonastalo krščanstvo, ki si je čim več vernikov skušalo pridobiti na svojo stran, ni imelo druge izbire, kot da prevzame obstoječe običaje. »Krščanstvo ni moglo po svoje ustvarjati svojih praznikov. Predkrščanski prazniki so bili v tisočletjih med različnimi narodi že preveč zakoreninjeni, da bi jih ljudstvo lahko pozabilo. Zato se je Cerkev odločila, da bo obstoječe poganske praznike prekrila s krščanskim duhom in izročilom.« (Ovsec 1993, 47) Kljub temu pa med večino ljudi še vedno velja prepričanje, da je krščanstvo ob svojem nastanku bilo nekaj povsem novega in so se poganski bogovi pred tem ponižno umaknili novonastalemu verovanju.

2.4 Božič v širši znanstveni perspektivi

Tako kot vsi ostali miti, tudi božični mit nagovarja s pozicije resnice, dejstva in nujnosti ter se predstavlja kot nekaj objektivnega. Mit je sveta zgodba neke skupnosti, ki pojasnjuje njeno poreklo (npr. mit o stvarjenju), usodne dogodke iz preteklosti (npr. prihod odrešenika na zemljo) in vizije bodočnosti (npr. vnovičen prihod odrešenika). Dandanes še vedno obstaja, ker na kratek način, binarno in razumljivo odgovarja na najpomembnejša vprašanja našega družbenega obstoja, daje smisel naši eksistenci in s tem povezuje člane skupine, ki si delijo isto zgodbo. Razlaga, ki jo ponuja je sicer dvomljiva, vendar pa se mnogi z njo zadovoljijo. O resničnosti mita se ne sprašuje in o njem ne diskutira. Navedene lastnosti mitoloških pripovedi se v povezavi s praznikom Jezusovega rojstva vežejo na katoliško skupnost, ki božič, Jezusovo rojstvo, postavlja na mesto objektivne resnice. Božični mit predstavlja enega izmed temeljev katoliške cerkve, zato bi njegovo prevpraševanje ali dvom v pristnost pripovedi s strani vernikov, lahko zamajal njene temelje.

Krščanstvo se je razvilo kot judovska ločina v času rimske nadoblasti nad vzhodnim Sredozemljem, v krajih, kjer so pred 2000 leti živeli Hebrejci oz. Judje. Nastala je iz skupine, ki so juda po imenu Jošua (gr. Jezusa) šteli za pričakovanega božjega mesijo. Takšno

pričakovanje od boga poslane osebe, ki bo odrešila človeštvo in rešila svet pa v primerjalnoreligiološki perspektivi ni nič novega, kaj šele nenavadnega. Pričakovanje kristusa, mesije ali božjega odposlanca, ki odraža nezadovoljstvo s svetom kakršen je, poznajo številne religije. Nezadovoljstvo z lastnim položajem in želja po odrešenju pa se je med Judi v času rimske nadoblasti še okrepila zaradi podrejenosti tuji oblasti. Judje so pričakovali, da bo njihov mesija dejanska zgodovinska oseba, ki bo prišla na zemljo in jih rešila. Za Jezusa zato ni bilo mogoče trditi, da je živel v daljni preteklosti, kot poganska božanstva, ker takšen odrešenik ne bi mogel prinesiti rešitve svojemu ljudstvu in ga osvoboditi rimske nadoblasti.

Evangelisti so izhajali iz različnih okolij, imeli različno kulturno ozadje ter pisali za različne bralce. Marko je po ustnem izročilu bil pokristjanjen Jud iz Palestine, Matej Jud iz diaspore, Luka Grk, sin poganskih staršev in Janez duhovnik iz Efeza, ki je pisal za pokristjanjene pogane v Mali Aziji. Matejev »evangelij skuša predvsem dokazati, da je Jezus Mesija, ki so ga Judje pričakovali, in da so se z Jezusom izpolnile vse starozavezne prerokbe o Mesiji.« (Humar 1993, 10) Zato v spisih pogosto omenja starozavezne napovedi in o Jezusu piše kot o potomcu kralja Davida, kar se sklada s prerokbami. Richard Dawkins v delu *Bog kot zabloda* povzema Toma Flynna, ki je zbral vrsto člankov, ki dokumentirajo protislovja v obče priljubljeni božični zgodbi in meni, da si je »Matejeva želja, judovskim bralcem na ljubo izpolniti mesijansko prerokbo (Davidov rod, rojstvo v Betlehemu), prišla navzkriž z Lukovim prizadevanjem, da bi krščanstvo prilagodil potrebam nejudovskih narodov, zato je uporabil vse preizkušene vzode poganskih helenističnih verstev (deviško rojstvo, čaščenje kraljev itd.).« (Flynn v Dawkins 2007, 104)

Zgodbi o Jezusovem rojstvu, ki jih vsebujeta Matejev in Lukov evangelij, sta v razvoju evangelijev nastali zadnji, domnevno ob koncu prvega ali v začetku drugega stoletja. Nekoliko za njima sta nastala še apokrifna Tomažev in Jakobov evangelij, ki prav tako pripovedujeta o Jezusovem zgodnjem otroštvu, vendar nista vključena v novo zavezo. Katoliška cerkev in tudi širše krščanstvo danes Matejevo in Lukovo zgodbo združuje v eno, s tem, da iz vsake jemlje izbrane elemente in jih sestavlja v povsem novo zgodbo. Pri tem se ne meni za neskladja in razhajanja med njima, ki jih je v znanstvenem smislu nemogoče obiti in združiti v eno celoto. Matejeva in Lukova pripoved se strinjata glede Jezusovih staršev, Marije in Jožefa, ki sta zaročena, a še ne živita skupaj, Marijinega brezmadežnega spočetja, rojstva Jezusa po tem, ko Marija in Jožef začneta živeti skupaj, Betlehema, kot kraja rojstva in časa rojstva v obdobju vladanja kralja Heroda. Na drugi strani pa Matej ne ve nič o obisku

noseče Marije pri Elizabeti, ne omenja potovanja v Betlehem, popisa prebivalstva ali prikazovanja angelov pastirjem in Luka ne piše o obisku magov, Herodovem ukazu za uboj otrok in begu v Egipt. Podrobnosti v zgodbah kažejo na to, da sta utemeljeni na istem ljudskem izročilu, ki je krožilo med ljudmi veliko pred njunim nastankom. Pri tem je Matejevo delo nastalo pod močnejšim vplivom starozaveznih zgodb, Lukovo pa z več helenističnimi primesmi. Edina mogoča zgodovinska dejstva pri tem pa so, da je Jezus bil rojen v času Heroda, kar ni mogoče potrditi, njegovo rojstno mesto je skoraj gotovo Nazaret, materi je bilo ime Marija in otroku Jezus. Vse ostalo je, kot pravijo Fellows, izmišljeno. (Funk in drugi 1998, 498–504)

Hkrati s popisom Jezusovega rodovnika pri Mateju in Luki, celo dveh neskladnih rodovnikov⁶, s katerima želita potrditi Jožefovo in posledično Jezusovo poreklo v rodu kralja Davida, najdemo tudi poskuse dokaza božjega sinovstva. Davidovo poreklo in deviško rojstvo pa se medsebojno izključujeta oziroma, v primeru slednjega dogodka, Jožefov rod ni pomemben. Oba Jezusova rodovnika namreč izvirata iz obdobja, ko je za samoumevno veljalo prepričanje, da je Jezusov oče Jožef, zato želita dokazati, da njegov rod sega vse do preroka Abrahama in Adama. To, kot pravi Humar, potrjujejo tudi stari rokopisi najdeni na gori Sinaj, ki navajajo, da je »...Jožef, s katerim je bila zaročena devica Marija, zaplodil Jezusa, ki je bil imenovan Mesija.« (Humar 1993, 27)

Iz navedenega zato lahko sklepamo, da je bil del o brezmadežnem spočetju dodan šele kasneje. Pod vplivi okolja so si nekateri »uredniki« nove zaveze prizadevali za potrjevanje Jezusovega božanskega izvora. V poganski verski mitologiji sta bila namreč motiva deviške matere in božjega sinovstva široko prisotna, zato je zgodba pri Grkih in Rimljanih naletela na plodna tla. »In četudi takšno čudežno rojstvo kot dokaz odrešenikove božanskosti ni bilo v prid judovstvu, ki mu je bilo tuje verovanje v božje sinove, pa je mlademu krščanstvu glede na helenistično okolje vsekakor koristilo.« (Ranke Heinemann 2000, 54) Razvoju krščanstva in sprejetju njegove mitologije, dogem in praznikov ni škodilo, da so ga rimski cesarji sčasoma povzdignili nad vse poganske kulte in ga razglasili za edino pravo religijo. Zakaj so Rimljani sprejeli religijo, ki je bila ustvarjena okrog judovskega preroka, ki ga je domnevno dal ubiti ravno rimski guverner? Katoliška cerkev bo na to vprašanje zagotovo odgovorila, da je edina razlaga božje posredovanje. Vendar Rimljani so zaradi vse večje fragmentacije

⁶ Matej in Luka oba navajata prednike Jezusa in Jožefa nazaj do kralja Davida, vendar med imeni z njunih seznamov ni tako rekoč nobenega ujemanja. Matej pri tem našteje 28 generacij od Davida do Jezusa, medtem ko jih Luka našteje kar 41.

potrebovali univerzalno državno religijo in krščanstvo, monoteistična religija z elementi predhodnih verovanj, je bilo izbira, ki je kot ena religija enega boga, okrepila zaupanje v en imperij enega cesarja.

3 Božična zgodba skozi prizmo kateheze

Katolištvo svojo doktrino posreduje tudi s katehezo, katere smoter je krščanska vzgoja in torej širjenje nauka skozi ure verouka, veroučno literaturo in drugo gradivo. Kateheza je skozi svojo celotno zgodovino utemeljena na besedah v Matejevem evangeliju, ki kristjane napotujejo k učenju prave vere med vsemi narodi, vendar pa lahko v njihovo pristnost upravičeno dvomimo, pravi Ranke Heinemannova, ki meni, da služijo le širjenju in ohranjanju oblasti krščanstva. (Ranke Heinemann 2000, 254) Kateheza se v katolištvu oblikuje šele v času humanizma, kot posledica vsesplošnega zanimanja za vzgojo, v širšem smislu pa se uveljavi v času protireformacije, kot odgovor na protestantske katekizme. Katoliška kateheza sestoji iz podajanja nauka na osnovi katekizmov, del, ki vsebujejo osnove krščanskega nauka, so navadno v obliki vprašanj in odgovorov ter prilagojeni otrokom in mladini.

Kateheza se v pretežnem delu opira na novozavezna besedila Svetega pisma, ki orišejo Jezusovo življenje. Nova zaveza sestoji iz štirih kanoničnih evangelijev, apostolskih del, espistol ali pisem in razodetja. V njih je Jezusovo rojstvo v Betlehemu omenjeno le trikrat in o dogodku, ki ga kristjani slavijo ob Božiču, v Svetem pismu poročata le dva evangelista, Matej in Luka. Kljub okrnjenemu poročanju o Jezusovem rojstvu v evangelijskih besedilih pa ima v katehezi božična zgodba osrednje mesto.

Najstarejši pisec nove zaveze, Pavel, ne omenja brezmadežnega spočetja, kot tudi ne Marko, najstarejši od sinoptičnih evangelistov. Od najstarejšega Markovega evangelija pa do Matejevega, Lukovega in nazadnje Janezovega, je Jezusova božanskost potisnjena od prvotnega krsta pa vse nazaj do časa pred spočetjem. V Markovem evangeliju tako še ni zgodb o čudežnem oznanjenju in rojstvu, šele ob Jezusovem krstu glas oznani, da je Jezus božji sin. Pri Mateju se Jožefu v sanjah prikaže angel, ki oznani božje rojstvo, pri Luki je ta angel že utelešen. Najmlajši evangelist Janez pa piše o božjem sinu, Jezusu, že pred njegovim spočetjem. Zgodbi, ki ju o dogajanju ob Jezusovem rojstvu podajata evangelista Matej in Luka pa se, kot povedano že zgoraj, razlikujeta še v številnih drugih navedbah, ki jih bom analizirala v tem poglavju.

3.1 Božična zgodba svetopisemskih besedil in njena kritika v znanosti

Svetopisemska pripoved o Jezusovem prihodu na svet, se pri obeh evangelistih prične z angelovim oznanjenjem brezmadežnega spočetja. Matej piše, da se je izkazalo, da je Marija noseča, preden sta z Jožefom »prišla skupaj«, zato jo je Jožef, da je ne bi osramotil, hotel skrivaj odsloviti. »Ko je to premišljeval, se mu je v sanjah prikazal Gospodov angel in rekel: »Jožef, Davidov sin, ne boj se vzeti k sebi Marije, svoje žene; kar je spočela, je namreč od Svetega Duha. Rodila bo sina in daj mu ime Jezus, kajti on bo svoje ljudstvo odrešil grehov.« (Mt 1: 20–22) In kot piše naprej se je zgodilo, kot je bilo prerokovano, devica je spočela in rodila sina, ki so ga imenovali Jezus. V evangeliju po Luki utelešeni angel Gabriel obišče Marijo v Nazaretu in ji pove, da bo spočela in rodila sina Jezusa, ki bo božji sin. »Marija pa je rekla angelu: »Kako se bo to zgodilo, ko ne poznam moža?« Angel ji je odgovoril: »Sveti duh bo prišel nadte in moč Najvišjega te bo obsenčila, zato se bo tudi Sveto, ki bo rojeno, imenovalo Božji Sin.« (Lk 1, 34–35)

V tem delu najdemo Matejevo opiranje na običaje Palestinecev v prvem stoletju, ki so poznali zakon v dveh stopnjah, zaroko in poroko. V času zaroke je že lahko prišlo do spolnega razmerja, s poroko pa se je žena preselila v moževo hišo. Zaroka je pravno že veljala za zakon, zato je bilo prešuštvo hudo kaznovano in sta evangelista posledično morala podati zagotovilo, da pri Mariji ni šlo za grešno dejanje. Matej poleg tega izhaja iz stare zaveze in vsake preroške besede prenaša na dogodke v Jezusovem življenju, ki ustrezajo njihovi izpolnitvi. Tudi Luka se opira na staro literarno tradicijo, saj je njegovo oznanjenje zelo blizu Zaharijevemu, možu Elizabete, matere Janeza Krstnika. Jezusovo brezmadežno spočetje so Fellows, znanstveniki Jezusovega seminarja, zavrnil, saj gre pri tem za teološko in ne biološko trditev, ki presega zgodovinski in znanstveni razum in izvira iz starozaveznih tekstov in poganske mitologije. (Funk in drugi 1998, 504) Kot pojasnjuje Ranke Heinemannova, Marija ni izviren krščanski lik in je v verovanje kristjanov je stopila po ovinkih, prek poganov in poganskih kristjanov. Judovski kristjani namreč niso verjeli v deviški porod, podoba devic, ki rojevajo božje odrešenike, je prastara. (Ranke Heinemann 2000, 44–45)

V naslednjem poglavju Lukovega evangelija Marija obišče Elizabeto, medtem ko Matej tega dogodka ne omenja. »Elizabeta je postala polna Svetega Duha in je na ves glas vzkliknila in rekla: »Blagoslovljena ti med ženami, in blagoslovljen sad tvojega telesa! Od kod meni to, da pride k meni mati mojega Gospoda?« (Lk 1, 41–43) Marija pri Elizabeti ostane tri mesece, zatem se rodi Janez in Zaharija je ozdravljen nemosti. Z Marijinim obiskom pri Elizabeti

Luka združi zgodbi o Zaharijevem in Marijinem oznanjenju, kar vpelje osnovno temo evangelijev, po kateri je Janez Krstnik prerok, ki Jezusa prepozna kot mesijo. (Funk in drugi 1998, 518)

O dogodku Jezusovega rojstva Matej pove le, da je bil rojen v Betlehemu, v času kralja Heroda, medtem ko Luka podrobneje opiše dogodke. Cesar Avgust je izdal ukaz, da se popiše ves svet, zato so prebivalci rimskega cesarstva potovali v svoja rojstna mesta. »Tudi Jožef je šel iz Galileje, iz mesta Nazareta, v Judejo, v Davidovo mesto, ki se imenuje Betlehem, ker je bil iz Davidove hiše in rodbine, da bi se popisal z Marijo, svojo zaročenko, ki je bila noseča. Ko sta bila tam, so se ji dopolnili dnevi, ko naj bi rodila. In rodila je sina, prvorojenca, ga povila in položila v jasli, ker v prenočišču zanj ni bilo prostora.« (Lk 2, 4–7)

Ranke Heinemannova pravi, da noben rimski cesar nikoli ni izdal ukaza, ki bi bil tako nesmiseln, da bi od prebivalcev cesarstva zahteval, da potujejo v svoj rojstni kraj in nazaj v kraj bivanja, saj bi bilo takšno popisovanje neizvedljivo. Napačen pa je tudi razlog Jožefovega potovanja v Betlehem, saj tam ni imel posesti, sicer bi bil premožen in se njegov otrok ne bi rodil v hlevu in nenazadnje nosečnica tik pred porodom ne bi zmogla 130 kilometrov dolge poti. (Ranke Heinemann 2000, 18–21) Nobenih dokazov ni, da bi cesar Avgust v času svojega vladanja zapovedal popis vsega prebivalstva, so pa Rimljani beležili ne-državljanse posameznih provinc za namene plačevanja davkov in služenja vojske. Takšen popis je leta šest našega štetja ukazal Kvirinij, guverner Sirije. Če je Jezus torej bil rojen v času Heroda, ki je umrl leta štiri pred našim štetjem, prihaja do desetletnega razhajanja med Herodovo smrtjo in omenjenim popisom. Vendar, ker je Luka hotel zadostiti prerokbam, ki so napovedovale, da bo mesija rojen v Betlehemu, Davidovem mestu, je uporabil Kvirinijev popis, da je Marijo in Jožefa poslal tja v času Jezusovega rojstva. Jezusov seminar je zato zavrnil trditev o Jezusovem rojstvu v Betlehemu. (Funk in drugi 1998, 520–521) Sploh pa, če je Jezus bil božji potomec, zakaj bi se potem naj rodil v Betlehemu, mestu prednikov njegovega krušnega očeta.

Matej zatem piše o prihodu modrih oz. magih v Jeruzalem, ki iskali novorojenega Jezusa, judovskega kralja, da bi se mu poklonili, saj je vzšla njegova zvezda. Kralj Herod se je zaradi njihovih besed vznemiril in hotel izvedeti, kje je rojen mesija. Poizvedel je, da se je po prerokbi rodil v Betlehemu. K sebi je poklical modre, poizvedel kdaj se jim je prikazala zvezda in jih poslal v Betlehem, da ga najdejo. »Po kraljevih besedah so se modri odpravili na pot; in glej, zvezda, ki so jo videli vziti, je šla pred njimi, dokler ni obstala nad krajem, kjer je

bilo dete.« (Mt 2, 9) Jezusu so darovali zlato, kadilo in miro, Herodovega ukaza pa niso izpolnili.

Trije obiskovalci naj bi bili duhovniki zoroastrizma iz Perzije, ki so novorojencu v dar nosili zlato, kadilo in miro, da bi izvedeli ali mu je usojeno, da bo kralj, bog ali zdravilec⁷. Kot pravi legenda, naj bi Jezus sprejel vse tri poklone. Domnevamo lahko, da je evangelist pripoved o Jezusovem rojstvu dopolnil z navzočnostjo magov, da bi potenciral njen pomen, saj so duhovniki zoroastrizma v tistem času uživali velik ugled. Podatek o zvezdi na vzhodu, ki bi lahko bila Sirius, komet ali supernova, bi bil lahko resničen, ampak le do točke, ko evangelij opisuje, da je šla pred magi do Betlehema in se ustavila nad krajem Jezusovega rojstva. Poleg tega je ideja o zvezdi, ki napoveduje pomembne dogodke, kot je rojstvo odrešenika, bila pogosta že med pogani. V starodavnih zgodbah o rojstvu pogosto nastopajo tudi priče čudežnega dogodka. V Matejevem primeru so to magi, pri Luku pa pastirji.

Luka ne pove ničesar o obisku modrih, temveč piše o pastirjih, ki jih je obiskal angel in jim oznanil, da je bil rojen odrešenik, ki ga bodo našli v Betlehemu, povitega v jaslih. »Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Odrešenik, ki je Mesija, Gospod. To vam bo znamenje: našli boste dete, povito in položeno v jasli. In nenadoma je bila pri angelu množica nebeške vojske, ki je hvalila Boga in govorila: Slava bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, ki so mu po volji.« (Lk 2, 11–14) Odšli so v Betlehem, tam našli Jezusa in posredovali angelove besede.

V Matejevem evangeliju se Jožefu v sanjah prikaže angel, ki mu naroči, da z Marijo in Jezusom zbeži v Egipt, saj bo Herod iskal otroka. Jožef je upošteval njegove besede in z družino zbežal. Napoved se je izpolnila, Herod je izdal ukaz v Betlehemu in okolici umoriti vse dečke do dveh let starosti. »Tokrat se je izpolnilo, kaj je bilo povedano po preroku Jeremiju: Glas se je slišal v Rami, jok in veliko žalovanje, Rahela je jokala za svojimi otroki in se ni hotela potolažiti, ker jih ni.« (Mt 2, 17–18) Po Herodovi smrti se je Jožef z družino po vnovičnem naročilu angela umaknil v Galilejo. »Ko je prišel tja, se je naselil v mestu, ki se imenuje Nazaret, da se je izpolnilo, kar je bilo rečeno po prerokih, da bo namreč imenovan Nazarečan.« (Mt 2, 23) Tudi Luka, ki sicer ne omenja pomora otrok, po žrtvovanju grlic in golobčkov v jeruzalemskem templju za Jezusa, piše o njihovi vrnitvi v Galilejo in Nazaret, da se je izpolnila napoved.

⁷ Po legendi mu je, če je sprejel zlato, bilo usojeno, da bo kralj na zemlji, če je sprejel kadilo, bog in če je sprejel miro, zdravilec.

Tudi vladarjev umor nedolžnih otrok, da bi se znebil potencialnega tekmeca za prestol, je konstanta v helenističnih biografijah junakov in bogov. Matejeva zgodba pa je sposojena predvsem pri starozavezni pripovedi o Mojzesovem rojstvu, ko faraon naroči vse novorojene dečke vreči v Nil in utopiti. Kljub temu, da bi Herod, glede na to, da je dal ubiti svoje tri sinove, bil sposoben naročiti takšen pomor, se strokovnjaki Jezusovega seminarja strinjajo, da gre za izmišljeno zgodbo. Sveta družina pa je najprej zbežala v Egipt in se nato vrnila v Nazaret, da bi ponovila epsko potovanje Izraelcev pod vodstvom Mojzesa. (Funk in drugi 1998, 509)

»V resnici nimamo nobenega zanesljivega podatka o Jezusovem rojstnem letu. In vendar so v tistem času živeli zgodovinarji ki bi lahko kaj poročali o njem, kakor na primer Jožef, vendar ta Jezusa ne omenja.« (Ranke Heinemann 2000, 26) Poleg manjka zgodovinskih zapisov o Jezusu se tudi zapisi v Bibliji težko izognejo dvomu, saj med pisci prihaja do velikih razhajanj in njihove trditve in navajanje dogodkov, katerih glavni akter je Jezus, se pogosto izkažejo za neizvedljive, časovno napačno umeščene ali zgodovinsko netočne. Že v zgoraj povzetih zapisih si evangelista Matej in Luka nista skladna in dogodke okrog Jezusovega rojstva interpretirata različno, jih opišeta povsem drugače ali eden pomembna »dejstva« izpusti, drugi pa jih podrobno popiše. Takšna razhajanja med piscema zagotovo vzbudijo dvome, če sledimo teoriji dveh virov, po kateri sta oba črpala iz istega, najstarejšega Markovega evangelija, ki Jezusovega rojstva ne omenja in iz skupnega vira Q. In ne moremo spregledati prizadevanj evangelistov, predvsem Mateja, ki dogajanje v pripovedih vseskozi prilagaja starozaveznim prerokbam.

3.2 Božična zgodba veroučnih učbenikov

Veroučni učbeniki na prvi stopnji verouka, do približno desetega leta starosti, otrokom božično zgodbo predstavljajo s prvinami pravljice, ki otroke pritegnejo, pri čemer izpuščajo posamezne podrobnosti, ki bi bile lahko otrokom nerazumljive. Opremljene so s preprostimi in jasnimi ilustracijami, ki jih pritegnejo in jim pomagajo pri spoznavanju dogodkov ob Jezusovem rojstvu. Zlasti pogosta tema ilustracij v povezavi z božičem je obisk modrih oz. v učbenikih pogosteje imenovanih sveti trije kralji. Razlage vključujejo svetopisemske dogodke prenesene na vsakdanjo raven njihovega življenja, tako da povežejo Jezusove starše z otrokovimi, Marijo predstavijo kot vse druge matere, predstavijo njeno dobroto in dobra dela in s tem veroučence pozivajo k enakemu ravnanju in jih spodbujajo k pomoči ljudem. Na ta način naj bi se učenci pripravljali na veliki dogodek, Jezusovo rojstvo, kar kaže na

prizadevanje za vsakoletno podoživljanje prihoda odrešenika na zemljo in približanje dogodka življenju danes. Na višji stopnji verouka učbeniki več ne sledijo dogodkom in praznikom v cerkvenem letu, zato Jezusovo rojstvo v smislu svetopisemske pripovedi ni predstavljeno. Večji poudarek je dan katoliškim vrednotam, zakramentom, moralnim določilom, zapovedim in napotkom za versko življenje po verouku.

Katoliška cerkev, kot opozarja Slovenski katehetski svet, vstopa v krizno obdobje, v katerem evangelizacija kot temeljno oznanilo in kateheza kot sestavni del verske vzgoje doživljata težavo z medgeneracijskim prenašanjem. »Prihaja do tako imenovanega medgeneracijskega propada, ko starejši ne morejo prenesti nekaterih vrednot na mlajše rodove, posebej ko gre za krščansko izkustvo.« (Slovenski katehetski svet 2005, 57) Problem vidijo predvsem v kulturi, ki je vse manj zaznamovana s krščanstvom. Do nedavnega je bilo posredovanje vere del kulturne socializacije, ki je izbiro usmerjala v krščanstvo, danes pa se cerkev sooča s sekularizirano šolo, ki pogosto spodkopava krščansko znanje, z družinami, katerih odnos do župnijskih skupnosti je vse bolj ohlapen in starši, ki otrokom v vsakdanjem življenju ne pokažejo verskega prepričanja. (Slovenski katehetski svet 2005, 57) Zato je toliko večji pomen pripisan katehezi v veroučnih učilnicah, ki naj bi v novih razmerah presegla ta propad in prek otrok prinesla pravo vero nazaj v versko pluralistične družine.

Težnja po odpravljanju problema pomanjkanja prve evangelizacije se odraža v veroučnih učbenikih, ki poleg podajanja verskega znanja in širjenja svetopisemske besede, napotujejo veroučence k delu doma, s starši in širšo družino. In praznik Jezusovega rojstva je kot družinski praznik priložnost za udeleženje cele družine pri izdelovanju adventnega venca, jaslic ali krašenju božičnega drevesa. Učbeniki se tako manj osredotočajo na božično zgodbo v Svetem pismu in v večji meri spodbujajo doživljanje božiča na vsakdanji ravni življenja. Svetopisemska zgodba sicer predstavlja pomemben del kateheze, vendar bolj v smislu orodja za učenje pravega verskega življenja in vrednot katoliške cerkve, ki naj jih otroci širijo med svoje prijatelje, znance, družino.

Deli, ki predstavljajo svetopisemsko božično zgodbo in Jezusovo rojstvo, velik pomen pripisujejo Mariji kot božji izbranki za Jezusovo mater, navedene dogodke razlagajo dobesedno, le v enem besedilu, v učbeniku za četrti razred verouka, omenjajo datum, 25. december, kot zapovedan praznik in se v razlagah pogosto bolj opirajo na ljudsko tradicijo, kot na Sveto pismo. Primer slednjega je prikazovanje modrih, ki so na vseh ilustracijah upodobljeni kot trije kralji s kronami na glavah, razkošno obleko in nakitom, ki na kamelah

Jezusu prinašajo darila ali se mu priklanjajo. Niso predstavljeni kot svetopisemski magi, ampak se njihova vizualna reprezentacija sklada z ljudskim izročilom, ki jih je preimenovala v kralje.

V veroučnih učbenikih za prvo stopnjo verouka je predpoglavje Jezusovega rojstva vedno poglavje o Mariji, ki jo opisuje kot skrbno, dobro, brezmadežno in milosti polno. V učbeniku za drugi razred je, zaradi lažjega razumevanja, opis pogovora z angelom poenostavljen in izpuščeno je Marijino devištvo, spočetje, sveti duh in božje sinovstvo. »Bog oče je Jezusu za mamu izbral Marijo. Živela je v Nazaretu in bila zaročena z Jožefom. K njej je bog poslal angela Gabrijela. Angel jo je pozdravil: Zdrava Marija! Marija je premišljevala, kaj naj pomeni ta pozdrav. Angel ji je nato rekel: Rodila boš sina, ki mu daj ime Jezus. Zgodi se mi po tvoji besedi. Tako je postala Jezusova mati.« (Ambrožič in drugi 2003, 33) Učbeniki sicer na vprašanja o Jezusovi družini odgovarjajo, da je Jezusov oče bog, mati Marija, Jožef pa je Jezusov varuh in rednik, medtem ko se v podrobnosti spočetja od svetega duha ne spuščajo.

Tudi celotna božična zgodba je v učbenikih za prvo stopnjo in v priročnikih za katehete predstavljena na podobno preprost način. Njena vsebina z angeli, zvezdami, kralji, zlobneži in čudeži močno spominja na pravljico in je zato bližje mladim veroučencem. Zaradi ukaza cesarja Avgusta sta morala Jožef in Marija na dolgo pot iz Nazareta v Betlehem. Tam sta zaman iskala prenočišče, saj ju nikjer niso sprejeli. Zato sta se umaknila gneči v mestu in v nekaterih primerih v hlevu, v drugih v votlini, našla prostor, kjer je Marija rodila Jezusa, ga povila v plenice in položila v jaslje. Poklonit so se mu prišli pastirji, ki jim je Jezusovo rojstvo oznanil angel. V tistem času se je na nebu prikazala lepa velika zvezda, ki so jo opazili modri na vzhodu. Sledili so ji in pripeljala jih je do novorojenca. Jezusa so počastili, mu darovali zlato, kadilo in miro, in ga s tem priznali kot boga in človeka. Po njihovem odhodu se je Jožefu v sanjah prikazal angel, ki ga je z družino napotil v Egipt, da bi Jezusa rešil umora, ki ga je naročil kralj Herod. Po Herodovi smrti so se vrnil v izraelsko deželo, v mesto Nazaret.

3.3 Racionalizacija božične zgodbe v zgodnjem krščanstvu in katoliški cerkvi

Zgodnji kristjani so se zavedali podobnosti s predhodnimi religijami in kritik, ki so jih zato doživljali. Težko je namreč bilo doumeti, kako so poganski miti, ki so nastali veliko prej kot krščanstvo, lahko imeli z njim in z življenjem Jezusa, toliko skupnega. Zato so se cerkveni očetje, ki so se zavedali težav, ki bi jih morebiti lahko povzročila vprašanja o neizvirnosti krščanstva, zatekli k skrajni teoriji. Vernikov niso mogli pustiti brez pojasnitve skladnosti med poganskimi verovanji in krščanstvom, zato so jim ponudili razlago hudičevega

plagiatorstva. Obstoječe podobnosti so pripisali hudiču, ki da je stoletja prej prisilil pogane v takšno verovanje in tradicijo, da bi zmedel zdajšnje kristjane. Z absurdnim argumentom so hudiča obsodili plagiatorstva s predvidevanjem. Hudič naj bi vedel, da bo resnični božji sin v prihodnosti prišel na zemljo, zato je posnemal zgodbo njegovega življenja še preden se je ta zgodila in ustvaril mite o poganskih božanstvih. (Carpenter 1920, 25)

Carpenter navaja različne avtorje, ki so za posamezne skladnosti med krščansko in pogansko tradicijo obtožili hudičevo zaklinjanje. Justin mučenec opisuje dogodek zadnje večerje, kot je zapisan v evangelijih in doda, da so ga zviti hudiči posnemali v misterijih boga Mitre, ko so zapovedali, da pogani izvedejo enak obred. Tertulijan dodaja, da je hudič z misteriji njegovih malikov, posnemal tudi temeljne dele božanskih misterijev, zato naj se kristjani zavedajo njegove iznajdljivosti, ki posnema božanskost. Krstil je svoje častilce z vodo in jih prepričeval, da jih je s tem očistil njihovih zločinov. Mitra je risal znamenje na čelo svojih vojakov, izvajal obred lomljenja kruha, vpeljal simbol vstajenja od mrtvih, svoje duhovnike omejil na en zakon in poznal celo device ter askete. Cortez se je pritoževal nad tem, da je hudič Mehičane učil istih stvari, kot je bog učil kristjane. Sveti Avguštin je zapisal, da božičnega dne kristjani ne slavijo zaradi rojstva sonca, kot pogani, temveč zaradi rojstva tistega, ki je sonce ustvaril. In še več je bilo podobnih primerov toženja nad deli hudiča, kar kaže na to, do kakšne mere se je krščanstvo tekom širjenja po svetu spojilo s predobstoječimi poganskimi kultu. (Avguštin in drugi v Carpenter 1920, 25–26)

Drugi zagovorniki krščanstva so trdili, da so miti misterijev oz. poganski miti bili slutnje ali prerokbe, ki so napovedovale prihod Jezusa. Takšne teorije, kot pravita Freke in Gandy, predstavljajo le radodarnejšo verzijo teorije že opisanega hudičevega posnemanja. (Freke in Gandy 1999, 7) Vendar pri hudičevem plagiatorstvu gre za pozicijo obrambe krščanstva pred obtožbami zaradi skladnosti s poganstvom, medtem ko slednja teorija bolj služi krščanstvu, kot zagovornica edine prave vere, ki so jo v preteklosti napovedovale vse ostale religije. Po takšnem prepričanju se je šele s krščanstvom razkrila resnična božanskost, ki so jo iskala vsa poganska verstva. Poganstva s tem ne obtoži krivoverstva, temveč le nevednosti oz. zgrešenih poskusov med čakanjem na prihod pravega boga.

Očitna razlaga podobnosti med poganskimi religijami in krščanstvom je, da ko je slednje postalo dominantna sila prej poganskega sveta, so prepoznavni in popularni motivi poganske mitologije bili premeščeni v izročilo o Jezusovem življenju. To možnost razlage dopuščajo tudi številni krščanski teologi. Predvsem ne oporekajo datumskemu ujemanju med

poganskimi in krščanskimi prazniki in zagovarjajo stališče, da je zgodnja cerkev prevzela datume, da bi pogani lažje sprejeli »pravo« vero, ker navsezadnje ni bil pomemben točen dan praznovanja, temveč njegova vsebina. Celotno deviško rojstvo je včasih dojet kot tuj dodatek, ki je bil šele naknadno dodan evangelijskim besedilom in ga ne bi smeli razumeti dobesedno.

Katoliški teologi se pogosto naslanjajo na že omenjeno razlago kulturnega ozadja piscev evangelijev, saj je vsak evangelist izhajal iz specifičnega okolja in pisal za izbrane ljudi. Jezusove besede in dejanja so zato razlagali glede na potrebe poslušalcev. »...sporočilo so torej strnili v obrazce, ga sestavili tako, da je bilo koristno in primerno, poudarili so, kar se je zdelo pomembno za vrsto poslušalcev, ki jim je bilo namenjeno. Njihov namen je bil napraviti iz poslušalcev vernike, ne zgodovinarje.« (Messori 2003, 160–161)

Še vedno pa ostajajo številne znanstvene razlage krščanske tradicije, ki se jih predvsem katoliška cerkev otepa z vsemi štirimi. Znanstvena stališča največkrat racionalizira z delegitimiranjem znanosti same in ne vsebine, ki jo ta napiše. Opira se predvsem na pomanjkljivost v znanstvenem raziskovanju, ne zavrže pa kritike kot take. »Za zdaj naj pripomnimo, da je treba toliko rabljeni pridevnik »znanstveni« v nešteti podmenah o izviru krščanstva sprejemati z največjo opreznostjo. Predvsem ne bi smeli govoriti (kot mnogi) o resnično znanstvenih sklepih, kadar dokumenti sami niso dovolj prepričljivi za neizpodbitno teorijo.« (Messori 2003, 147)

Vittorio Messori, italijanski novinar in znan katoliški avtor, v svojem delu *Kdo je Jezus* domnevno »pomete« z vsemi znanstvenimi očitki, vendar njegov zagovor prepričan katoliške cerkve in kritika znanosti, z vidika slednje, pogosto ni prepričljiv. Pravi, da vzorca ali metra, po katerem bi lahko presojali verjetnost dogodka ali izreka, ni oz. si ga vsak znanstvenik izdelava glede na svoja ideološka prepričanja in kulturno izobraženost. »Resnica je ta, da si je tehtnico, s katero je tehtal tekste, naredil sam, čeprav je nanjo zapisal »Znanost in razum«. Sam si je to tehtnico vedno bolj obteževal in jo napravljaval vedno bolj strogo glede na svoje osebne zahteve.« (Messori 2003, 152)

4 Empirični del: Zaznavanje konfliktnosti znanstvenega in katoliškega pogleda na božič med kateheti in katehistinjami v murskosoboški škofiji

V tem delu diplomske naloge bom primerjavo znanstvenega in katoliškega pogleda na praznik Jezusovega rojstva prenesla iz teoretičnega še na praktično raziskovalno delo. Izhajala bom iz

zgoraj povzetih ugotovitev tekstualne analize in z intervjuji katehetov in katehistinj poskušala najti odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Pri tem se bom, zaradi omejenosti obsega diplomskega dela, omejila na škofijo Murska Sobota in na vzorec petih katehetov in katehistinj.

4.1 Umestitev Škofije Murska Sobota v slovenski religijski in katoliški kontekst

Rimskokatoliška cerkev v Sloveniji je razdeljena na ljubljansko in mariborsko metropolijo. Ljubljanska metropolija obsega koprsko in novomeško škofijo ter ljubljansko nadškofijo, mariborska pa celjsko in murskosoboško škofijo ter mariborsko nadškofijo. Škofija Murska Sobota obsega 36 župnij, ki spadajo pod tri dekanije: Lendava, Ljutomer in Murska Sobota.

V Sloveniji je po številu katoličanov, glede na število prebivalstva v regiji, murskosoboška škofija na četrtem mestu. Šteje 95.463 katoličanov od skupno 120.146 prebivalcev, kar znaša slabih osemdeset odstotkov prebivalstva. Po podatkih iz leta 2012 je na prvem mestu, z največ katoličani glede na število prebivalstva, novomeška škofija (86,11 %), sledi mariborska nadškofija (85,08 %), Škofija Celje (81,86 %), Škofija Murska Sobota (79,45 %), Nadškofija Ljubljana (75,97 %) in najmanjši odstotek katoličanov šteje koprška škofija (74, 13%). (Rimskokatoliška cerkev 2012)

Pri tem je potrebno upoštevati, da so podatki, pridobljeni s strani slovenske rimskokatoliške cerkve, lahko zavajajoči, saj navedena števila katoličanov pomenijo števila vseh krščenih, še zdaleč pa ne tudi aktivnih pripadnikov. Domala vsi so namreč krščeni v otroštvu in se kasneje za aktivno pripadnost katoliški cerkvi ne odločijo, ostanejo pa navedeni v njenem registru. Poleg tega je aktivnih vernikov katoliške cerkve, ki redno obiskujejo obredje ter se v vsakdanjem življenju držijo zapovedi, prepovedi, omejitev in sledijo predpisanemu načinu katoliškega življenja, zelo majhen delež.

Zdenko Roter je v raziskavi, za katero je gradivo zbiral od 1968 do 1978, ugotavljal, da je pomurska regija, ki zajema Mursko Soboto, Lendavo, Ljutomer in Gornjo Radgono, najbolj verna v Sloveniji, čutiti pa je bilo procese odtujevanja od cerkve. »Pomurje je na prvem mestu skoraj vsa leta tudi po velikosti deleža tistih, ki se udeležujejo (vsaj včasih) verskih obredov, pri čemer je delež vsa leta precej ustaljen in prej niha navzgor kot navzdol.« (Roter 1982, 147)

Vendar pa območje današnje murskosoboške škofije nikoli ni bilo versko homogeno, kljub temu, da je predstavljalo pretežno verski prostor. Precej visok, vsa leta nad slovenskim

povprečjem, je bil namreč ugotovljen delež vernih, a cerkvi odtujenih, torej tistih, ki nikoli ali samo nekajkrat letno obiskujejo verske obrede. Hkrati pa je Pomurje regija, ki je vsa leta imela najvišji delež vernih in s cerkvijo bolj povezanih, kar pomeni, da je dobra tretjina do skoraj polovica odraslih prebivalcev bila vsaj enkrat mesečno v cerkvi. Takšno visoko stopnjo vernosti Roter razlaga z izrazito agrarnostjo in zaostalostjo ter z razširjenim začasnim ali trajnim izseljevanjem delovne sile. (Roter 1982, 148–149)

4.2 Vpeljava raziskovalnega vprašanja in predstavitev metod dela

V empiričnem delu svoje diplomske naloge bom opravila polstrukturirane intervjuje s kateheti in katehistinjami Škofije Murska Sobota, pri čemer bom poskušala odgovoriti na raziskovalno vprašanje: Na kakšen način božični mit pripoveduje katoliška cerkev in kako ga tematizira znanost in ali kateheti in katehistinje zaznavajo konfliktnost med različnima pogledoma ter kako jo razrešujejo. Tu se bom osredotočila predvsem na zadnji del navedenega vprašanja in ugotavljala v kolikšni meri kateheti in katehistinje poznajo razhajanja v katoliški in znanstveni razlagi dogodkov ob Jezusovem rojstvu in ali imajo zaradi njih pri podajanju znanja pri verouku kakršnekoli moralne zadržke. Torej, če čutijo, da bi veroučencem morali predstaviti obe plati ali so sami do te mere prepričani v katoliško razlago, da se jim predstavitev znanstvenih pogledov zdi kontradiktorna lastnim nazorom.

Vprašalnik sestavljajo štiri sklopi s skupno trinajst vprašanji odprtega tipa in deset podvprašanj, ki natančneje pojasnjujejo vprašano ali sprašujejo po podrobnostih določenega vidika. Prvi sklop vprašanj zajema osnovne podatke o katehetu ali katehistinji in izvajanju verouka, drugi poznavanje katoliškega in znanstvenega pogleda na božič ter veroučno razlago, tretji moralni vidik in zadnji, četrti, zajema splošno videnje kritike svetopisemskih evangelijev.

4.3 Analiza intervjujev

4.3.1 Osnovni podatki o katehetu ali katehistinji in izvajanju verouka

Skozi proces empiričnega dela sem intervjuvala štiri katehete in eno katehistinjo, ki verouk poučujejo na področju Škofije Murska Sobota. Dva kateheta in katehistinja poučujejo verouk v relativno veliki župniji Murska Sobota, ki poleg Murske Sobote vključuje še območje desetih vasi in šteje približno 500 veroučencev, okrog 11.000 pripadnikov ter nekje 2.000 rednih obiskovalcev nedeljskih svetih maš. Ostala dva kateheta sta duhovnika, eden v srednje veliki župniji, ki zajema šest vasi s približno 4000 katoličani in drugi v majhni župniji, ki

zajema le eno vas in šteje 540 katoličanov, kar predstavlja čez 96 odstotkov vsega prebivalstva vasi.

Vsi vprašani pri podajanju znanja pri verouku izhajajo primarno iz besedil Svetega pisma, predvsem nove zaveze, saj dajejo velik poudarek učenju o Jezusovem življenju. To zajema branje bibličnih odlomkov in hkrati naslanjanje na literaturo predpisano s slovenskim učnim načrtom za verouk, v kateri so kateheze oblikovane tako, da vsaka vključuje tudi svetopisemski odlomek. Predpisano literaturo sestavljajo učbeniki in delovni zvezki, ki so posebej oblikovani za vsak razred devetletke. Ure verouka si sledijo v skladu s cerkvenim letom, torej glede na katoliške praznike. »Torej kako poteka cerkveno leto, kaj se dogaja, kakšni so prazniki in kakšen je pomen teh praznikov.« (Katehet 2)

4.3.2 Poznavanje katoliškega in znanstvenega pogleda na božič ter veroučna razlaga

Intervjuvanci na božič gledajo kot na družinski praznik, predvsem pa poudarjajo praznovanje izpolnitve prerokbe. »Bog si je že od raja naprej, od človekovega prvega greha in prve pokvarjenosti, ki si je bog ni zamislil, načrtoval človeka rešiti in Jezusovo rojstvo je začetek te rešitve.« Dogodek zato opredeljujejo kot prelomen za človeštvo: »Pisati se je začelo novo tisočletje, tako da je z rojstvom Jezusa nekako premaknjena celotna zgodovina.« (Katehistinja)

Svetopisemski opis dogodkov si razlagajo dobesedno in torej verjamejo v sosledje od angelovega oznanjenja, brezmadežnega spočetja, potovanja v Betlehem, rojstva v hlevu, obiska pastirjev in modrih, do bega v Egipt. Pri tem opisanim dogodkom, da bi jih opomenili, dodajajo svoje pojasnitve. »Zakaj tam ni bilo prostora? Verjetno zato, ker je bilo mnogo judov in je marsikje bilo prepolno, marsikje ju niso hoteli sprejeti, ker so videli, da je Marija noseča in bo rodila in s tem niso hoteli imeti težav.« (Katehet 4)

Velikokrat se ustavijo pri razlagi brezmadežnega spočetja, ki je otrokom, kot pravijo, pogosto nerazumljivo, tako kot tudi širši javnosti. Pojasnjujejo, da brezmadežno spočetje pomeni, da je Marija bila obvarovana izvirnega greha in vsakega osebnega greha. »Pri spočetju ni bilo nobene spolnosti, to govori preostali svet.« (Katehet 2) Poudarjajo pa, da gre pri brezmadežnem spočetju in devištvu za vero, pri kateri se je nesmiselno opirati na znanost. »Če to odrekamo, odrekamo božjo vsemogočnost, če bog ni vsemogočen, pa ne more biti bog.« (Katehet 2)

Nobeden izmed katehetov pa ne odreka možnosti datumskega izvora božiča v predobstoječih poganskih praznikih, saj kot pravijo, to ne spremeni njegove vsebine. »Božič so uvedli komaj leta 325, ko so ga začeli enotno praznovati v tedaj znani cerkvi. Sam se čisto nič ne obremenjujem ali je to povezano s praznovanjem novega sonca in s poganskimi praznovanji ali ne.« (Katehet 3) Tu pa se pri večini vprašanih dopušča povezovanje krščanstva s poganstvom ustavi, saj ostro nasprotujejo opisovanju krščanstva kot izhajajočega iz poganskih verstev. »To, da krščanstvo izhaja iz poganskih verovanj, ne bo držalo. Kvečjemu se je krščanstvo zelo naslonilo na judovsko verovanje, poganstvo pa so dejansko odklonili. Ker je poganstvo bilo čaščenje bogov na način, da so klali in žrtvovali otroke, to je poganstvo.« (Katehet 4)

Medtem pa katehistinja zagovarja kontinuiteto s poganstvom, ki je vidna v kasneje nastalem krščanstvu: »Mislim, da se gradi na tem, na preteklosti prvotnih verovanj ljudi. Tudi ta adventna doba, ko je z vsako svečko na adventnem vencu več luči, mislim da je povezana s tem. Vendar mene osebno to ne moti, ker se zgodovina vedno nadgrajuje.« (Katehistinja) Poleg tega se zavedajo, da je krščanstvo skušalo pokristjaniti dele verovanj, ki so bili v nasprotju z njihovim prepričanju. »Kar se pa tiče teh povezav s poganstvom, ko so misijonarji šli v 8., 9. stoletju v Anglijo, jim je papež naročil, naj ne uničijo nič kar je dobrega, ampak da bodo ljudje lažje sprejeli krščanstvo, naj tisto pokristjanijo.« (Katehet 2) V tem ne vidijo nič slabega, ampak pokristjanjevanje razumejo bolj kot pomoč poganom, da so našli pravo vero. »Namesto žrtvovanja ali klanja otrok na noč čarovnic so začeli praznovati praznik z drugo vsebino.« (Katehet 4)

Pri mlajših učencih razlaga dogodkov ob božiču ostane na ravni zgodbe, brez večjih poglobljanj v podrobnosti, kot je na primer brezmadežno spočetje. »Malo jim je nerazumljiva Marijina nosečnost, ampak to nekako zavijemo ali pa ne razlagamo...« (Katehistinja) Nekateri pravijo, da se vprašanja o podrobnostih dogodkov večkrat pojavljajo pri mlajši, drugi, da pri starejših, v nobenem primeru pa niso zelo pogosta. »O podrobnostih sprašujejo starejši učenci, ker tudi v šoli kaj spoznajo in nekatere stvari v zgodbi so takšne, da ne sledijo naravnemu redu in jih zato zanimajo. Ampak tu pri starejših se vedno da poudariti, da je vera eno, znanost pa drugo.« (Katehet 2)

Vsi vprašani so se že srečali z drugačnimi, znanstvenimi, razlagami dogodkov okrog Jezusovega rojstva, ne poznajo pa jih v podrobnosti. »Prebral sem, kako oni drugače gledajo na dogodke. Da je to neka izmišljotina, dogodek, ki hoče človeka odvrniti od njegovega

racionalnega mišljenja.« (Katehet 1) Pri omembi znanstvenih razlag se jih nekaj opre na zmotljivost znanosti in pomanjkljivosti v njenih študijah. »Znanstvena metoda temelji na merjenju, opazovanju, preverjanju določenega objekta, kar lahko večkrat ponoviš. Ko nimaš nobenih virov, pa je to težko. Pri veri z znanstveno metodo ne pridemo daleč, ker ne moreš računati ali meriti.« (Katehet 4)

Katehistinja pa priznava tudi možnost drugačnega poteka dogodkov: »Četudi bi Marija spočela od Jožefa in bi se zgodil normalen porod otroka, ne bi bilo nič narobe. Ampak cerkev je priznala to dogmo, si jo prisvojila in mi jo zdaj na ta način učimo naprej. Ta del je mogoče res malo dvomljiv.« Vendar, kot pravi eden izmed katehetov, ima vsaka vera svoje skrivnosti, ki jih človek ne more pojasniti ali doumeti, ampak jih mora preprosto sprejeti in verovati.

4.3.3 Moralni vidik

Nobeden izmed katehetov veroučencem ne predstavi drugačnih pogledov na božično zgodbo, bodisi zaradi vztrajnega zavračanja, bodisi zaradi občutka, da to ni potrebno, pripravljeni pa so v zvezi s tem odgovoriti na vprašanja veroučencev. »Vedno, ko pridejo s kakršnimkoli vprašanjem, jim odgovorim in spodbujam njihova podvprašanja, da bi potem res razumeli stvari, kot jih razumem sam. Morda ne točno tako kot je zaukazani nauk, ampak tako kot razumem in živim sam.« (Katehet 3) Drugim se podajanje drugačnih razlag zdi v nasprotju z lastnimi prepričanji, saj kot pravi eden izmed njih, jih »s takšnimi razlagami« »nafilajo« že v šoli.« (Katehet 2)

Pri podajanju le katoliške strani zgodbe o božiču veroučencem kateheti in katehistinja ne zaznavajo nobenih moralnih zadržkov ali težnje, da bi morali predstaviti še znanstveno plat. »Oni se s temi stvarmi, ki jih ponuja svet, prej ali slej sami srečajo. In potem bi jaz delal kontradiktorno samemu sebi. Živim vero, jo oznanjam, potem pa bi predstavljal nekaj, kar se ne sklada z mojo vero, kar bi pomenilo, da delam v nasprotju z lastnim prepričanjem, tega pa ne morem.« (Katehet 1) Vendar vsi ne odgovorijo tako jasno, ampak večinoma razglabljajo o razlikah med vero, verskim znanjem in znanostjo, pri čemer se slednja s prvo ne more ukvarjati.

4.3.4 Odgovor na kritike evangelijev

Intervjuvanci se s kritikami evangelijev ne strinjajo, saj verjamejo, da so besedila nastala po božjem navdihnjenju in so opisani dogodki resnični. »Zdaj so neskladja problem, če bi bili skladni bi pa rekli, da so vsi prepisani. Kdor želi, bo vedno našel karkoli. Jaz menim, da ima vsak pravico do svojega mnenja, meni pa s tem moje vere ne bo ogrozil.« (Katehet 2)

Priznavajo, da je bilo skozi čas v evangelijih veliko dodanega in izbrisanega, vendar pri tem ni nič takšnega, kar bi drastično spremenilo pomen. Velikokrat izpostavljajo, da Sveto pismo ni znanstvena, ampak verska knjiga, ki so jo napisali preprosti ljudje. »Vemo, da so evangelisti bili iz različnih področij in so bili poslani tudi različnim ljudstvom. Vsekakor pa, če vzamemo celoten pogled, vsi oznanjajo eno in isto stvar.« (Katehet 1)

4.4 Interpretacija pridobljenih podatkov

Intervjuvanci pri večini vprašanj odgovarjajo podobno, le katehistinja, ki edina za sabo nima teološke izobrazbe, ampak na nauke katoliške cerkve gleda z bolj laične perspektive, dopušča možnost zmotljivosti cerkve pri pomembnejših delih božične zgodbe. Ostali poudarjajo le neproblematičnost datumskega prevzema praznika, kakršnokoli nadaljnje iskanje vzporednic pa vztrajno zavračajo ali se vanj nočejo poglobljati in povejo le, da jih znanstveno raziskovanje ne moti in sprejemajo vsako drugačno mnenje, četudi se to ne sklada z njihovim.

Krščanski izvor v poganskih verovanjih, kar se tiče vsebine verovanja, zanikajo. To skušajo potrditi z monoteističnostjo krščanstva, ki se ne sklada s politeističnim poganstvom, poleg tega pa izpostavljajo še druga, velikokrat napačna prepričanja o poganskih religijah, ki naj bi bile krute, nevarne in krivoverne. Pri iskanju prave vere jim je pomagalo šele krščanstvo, ki je s pokristjanjevanjem njihove nevarne običaje in nesmiselno čaščenje malikov, nadomestilo s svojim obredjem, čaščenjem enega boga in podobami Jezusa.

Pomembna razlika je vidna tudi med katehetom iz najmanjše župnije in ostalimi, saj prvi nima nobenih težav s prenašanjem cerkvenega nauka na otroke, zaradi močnega družinskega katoliškega zaledja iz katerega jih večina izhaja. Ostali se spopadajo z neparticipacijo družine pri posredovanju verskega znanja in življenja, kar jim, kot pravijo, otežuje delo pri verouku. Pri prepričevanju v lastni prav in v prav katoliške cerkve so zato bolj neposredni. Večkrat iščejo argumente, ki naj bi dokazali zmoto znanosti, se izgovarjajo na njeno nezmožnost raziskovanja verskih prepričanj, izpostavljajo dokumentirane čudeže in poudarjajo dolgo zgodovino katoliške cerkve, ki naj bi potrdila vsebino njenih dogem, sicer bi do zdaj že izginila.

Srečali so se že z različnimi znanstvenimi razlagami božične zgodbe, vendar pa vsak pozna oz. omeni le določen del znanstvene kritike ali se odzove na kritike vključene v vprašanje. Nekateri se pri izpostavljenih trditvah znanosti o izvoru božiča, neskladnosti evangelijev, Jezusovem (ne)obstoju, odzovejo ostro in defenzivno. Sploh eden izmed katehetov iz

murskosoboške župnije je oster glede znanja, ki ga otrokom posredujejo v šolah. »Učitelji in tudi profesorji na fakultetah bi morali vsaj kakšno dobro knjigo prebrati o tem, ker potem pa še vedno razlagajo tiste marksistične ideje. S tem se pri verouku zelo dosti srečujemo, ko se učitelji vtikajo v nekaj, kar ni njihovo področje in tudi vedno ostro učencem povem, da lahko učitelj pride k meni in mu jaz razložim, če se v času marksizma ni učil tega.« (Katehet 2) Poudari, da je v slovenskem prostoru pranje možganov (socialistična ureditev) trajalo pol stoletja, kar je pomembno vplivalo na razvoj religije.

Večinoma pa odgovarjajo z navajanjem protidokazov in nekako mimo zastavljenih vprašanj, kar pogosto deluje kot izmikanje direktnemu odgovoru. To je zaslediti tudi pri vprašanju o moralnih zadržkih pri podajanju le cerkvene strani božične zgodbe pri verouku, ko odgovor speljejo na probleme znanosti ter različnost vere in znanosti. Vendar pa nobeden izmed vprašanih ne čuti večje konfliktnosti med dvema različnima pogledoma na božično zgodbo, ki bi povzročila moralno zagato in zahtevala predstavitev obeh strani veroučencem. Zaupanje v cerkveno in svetopisemsko zgodbo je veliko, kljub priznavanju manjših neskladij znotraj nje, ki pa ne vplivajo na njihovo versko prepričanje. Zato večkrat poudarijo, da gre pri tem za vero in ne iskanje znanstvenih dokazov, za katero se odločiš ali ne.

5 Sklep

Navedene podrobnosti o izvoru krščanstva ne predstavljajo splošno znanih dejstev, ker je zgodnja krščanska cerkev naredila vse, kar je bilo v njeni moči, da bi to preprečila. Sistematično je uničevala pogansko sveto literaturo, prekrivala pogansko tradicijo s svojo, zavzemala poganske templje in pokristjanjevala pogansko mitologijo, kar ji priznavajo tudi današnji duhovniki in teologi, ki v tem ne vidijo nič slabega. To nalogo je cerkev opravila tako temeljito, da danes poganstvo velja za mrtvo, krščanstvo pa za edinstveno religijo z unikatnim izvorom.

S strani katoliške cerkve vztrajno zanikanih, toda gotovo obstoječih skladnosti med poganskimi verovanji in kasneje vzniklim krščanstvom ni težko najti, zato za strokovnjake raznih področij znanosti predstavljajo privlačen predmet raziskovanja že stoletja. Biblija je tako eno izmed največkrat analiziranih, kritiziranih, pojasnjevanih, zagovarjanih in parafraziranih besedil nasploh. Namreč, ne glede na to, kolikokrat so izpostavljena neskladja v besedilih Svetega pisma, predstavljene vzporednice, ki tečejo med krščanstvom in poganstvom, zanikan obstoj glavnega akterja ali poudarjena prizadevanja cerkve, da upraviči

dejstva, ki njena pričanja postavljajo na laž, številni še vedno verjamejo v božansko edinstvenost krščanstva. Katoliška cerkev je uspela širšo javnost prepričati v izvirnost svojega izvora do te mere, da se le malo ljudi celo danes zaveda, da korenini v enakih začetkih kot poganstvo, si z njim deli večino doktrin in obredov, hkrati pa svoje pripadnike prepričuje v nasprotno.

Tekom teoretične in empirične raziskave sem zato skušala ugotoviti na kakšen način božični mit pripoveduje katoliška cerkev in kako ga tematizira znanost in ali kateheti in katehistinje zaznavajo konfliktnost med različnima pogledoma ter kako jo razrešujejo. Med zgodbo o Jezusovem rojstvu, kot jo pripoveduje katoliška cerkev in načinom, kako jo razlaga znanost, je le malo podobnosti. Katoliška cerkev ne odstopa od dobesednega interpretiranja svetopisemske zgodbe in le redko dovoljuje možnost razprave o (ne)zgodovinskosti v njej opisanih dogodkih. Brezmadežno spočetje, deviška mati, oznanjenja angelov, potovanje v Betlehem, rojstvo v hlevu, obisk pastirjev in magov ter beg pred pokolom, so v katoliški cerkvi dejstva, ki jim ne gre oporekati in se jih skozi katehezo posreduje tudi veroučencem. Medtem ko znanost razen Jezusovega dejanskega obstoja, njegovega judovskega porekla, rojstva v času vladavine Heroda Velikega, matere Marije, ukvarjanja z zdraviteljstvom in še nekaj podrobnosti, ne priznava veliko navedb nove zaveze.

Najpogostejše trditve znanosti o izvoru krščanstva v poganstvu so v katoliški cerkvi nesprejemljive, kar priznavajo, je le datumski prevzem poganskih praznikov in njihova nadomestitev s krščanskimi, da bi poganom olajšali prehod v edino pravo religijo. Kakršnekoli vsebinske podrobnosti, ki izhajajo iz poganstva pa cerkev zanika in se danes navadno sklicuje na probleme znanstvenega raziskovanja, ki da se ne more lotevati verskih prepričanj, razen če to počne z namenom deligitimiranja krščanstva ali je delo znanstvenikov podkrepjeno z njihovimi lastnimi interesi in zato subjektivno.

Zanika tudi trditve o neoriginalnosti evangelijskih spisov in nezgodovinskosti v njih opisanih dogodkih. Pri tem se primarno sklicuje na laičnost evangelistov in zato neznanstvenost dela, ki ni zgodovinska, temveč verska knjiga. Neskladnosti v evangelijskih cerkev zagovarja z različnimi porekli piscev, ki so pisali za različna ljudstva in se temu bili primorani prilagoditi. Kljub temu pa ne dvomi v resničnost svetopisemskih dogodkov, ampak jih razlaga kot doživeto preteklost.

Intervjuvani kateheti in katehistinje se zavedajo znanstvene kritike evangelijskih besedil in natančneje božične zgodbe, vendar je ne poznajo v celoti. Ne zaznavajo je kot konfliktnost

med različnima pogledoma, temveč bolj kot drugačno mnenje, ki ga sprejemajo in hkrati zanikajo. Notranjih nasprotij zaradi dvojnosti zgodbe zato ne občutijo, niti ne vidijo problema v tem, da učencem predstavijo le katoliški vidik. Sami znanstvenega pogleda ne izpostavljajo, niti ga v potankosti ne poznajo, so pa pripravljeni odgovoriti na vprašanja, če se veroučenci sami srečajo z drugačno razlago. Prepričani so v dogodke ob Jezusovem rojstvu, opisane v Svetem pismu, dopuščajo le majhne odklone, ki na vsebino v ključnih poudarkih ne vplivajo.

Predvsem skozi empirični del diplomske naloge pridobljenih ugotovitev pa ne gre posploševati na širšo populacijo katehetov, katehistov in katehistinj, saj je vzorec petih intervjuvancev premajhen in zato nereprezentativen. Kot izpostavljeno že v uvodu, gre za pilotno študijo, ki ugotavlja možnosti nadaljnje raziskave in v prihodnje celovitega odgovora na postavljeno raziskovalno vprašanje, s preverjanjem ustreznosti uporabljene metodologije in preseganjem ugotovljenih težav.

Nadaljnje delo na zadanem problemu bi bilo mogoče, vendar z manjšimi popravki v načinu zbiranja potrebnih podatkov. Ključni problem sem zaznala v pripravljenem vprašalniku, saj vsebovana vprašanja niso bila dovolj neposredna, da bi pri intervjuvancih spodbudila iskane odgovore. Bodisi je šlo za izmikanje neposrednemu pogovoru o dani temi, bodisi so bila vprašanja nerazumljiva, zato bi zahtevala dodatna podvprašanja in pojasnitve. Pred opravljanjem intervjuja bi morda bilo potrebno intervjuvancem posredovati povzetek ključnih razhajanj v znanstvenih in katoliških pogledih, da bi natančneje poznali obravnavano temo in se zato o njej lažje pogovarjali. Širša raziskava bi doprinesla k boljšemu poznavanju in razumevanju vidika veroučiteljev, njihovih prepričanj in razlag, kar bi pomagalo doumeti stanje v sodobni slovenski katoliški cerkvi, saj so kateheti, katehisti in katehistinje tisti, ki v največji meri skrbijo za medgeneracijsko prenašanje verskega znanja in življenja.

Čisto na koncu pa ne gre pozabiti, da so težko spregledane razlike med katoliškim in znanstvenim pogledom na božič le majhen del širše slike. Gre za razliko med znanstvenimi in verskimi prepričanji, ki obstajajo v vseh religijah, saj je slednje težko ali celo nemogoče razlagati skozi znanstveno racionalno perspektivo. Religijsko znanje ali prepričanje je ravno to, torej znanje, za katerega je potrebna vera in prepričanje v dogodke, ki jih opisuje religija. Ne le Jezusovo rojstvo, tu so še nešteti čudeži izpričani v Bibliji, poleg njih pa tudi vsi neverjetni dogodki, ki zaznamujejo čisto vse religije. Pri vsakdanjem in verjetnem namreč ni nič božanskega ali vsemogočnega, niti takšnega kar bi poskrbelo za ravnovesje sveta, poplačilo dobrih dejanj, kaznovanje zlih in povračilo v posmrtnem ali naslednjem življenju.

6 Literatura

1. Ambrožič, Janez, Stanko Gerjolj, A. Slavko Snoj in Marija Sraka. 2003. *Pojdimo k Jezusu. Veroučni učbenik za 2. razred devetletke*. Celje: Mohorjeva družba Celje.
2. Ambrožič, Janez, Stanko Gerjolj, A. Slavko Snoj in Petra Žagar. 2005. *Kdo je ta? Veroučni učbenik za 7. razred devetletke*. Celje: Društvo Mohorjeva družba in Celjska Mohorjeva družba.
3. Ambrožič, Janez, A. Slavko Snoj, Brigita Zelič in B. Žibert. 2004. *Hodimo z Jezusom 3. Veroučni učbenik za 3. razred devetletke*. Celje: Mohorjeva družba.
4. Benedik, Metod, Stanko Gerjolj, Silvestra Sadar, Alojzij Slavko Snoj in Tadej Stegu. 2003. *Gradimo prihodnost. Veroučni učbenik za 9. razred devetletke*. Celje: Mohorjeva družba.
5. Carpenter, Edward. 1996. *The Origins of Pagan and Christian Beliefs*. London: Senate.
6. Dawkins, Richard. 2007. *Bog kot zabloda*. Ljubljana: Modrijan.
7. Freke, Timothy in Peter Gandy. 2002. *Jesus and the Goddess: The Secret Teachings of the Original Christians*. London: HarperCollinsPublishers.
8. --- 2003. *The Jesus Mysteries: Was the »Original Jesus« a Pagan God?* London: Element.
9. Funk, Robert Walter in The Jesus Seminar. 1998. *The Acts of Jesus: The Search for the Authentic Deeds of Jesus*. New York: HarperCollins Publishers.
10. Grant, Robert M. in David Tracy. 2000. *Kratka zgodovina interpretacije Biblije*. Ljubljana: Nova revija.
11. Holbach, Paul Henri Dietrich. 2011. *Razkrito krščanstvo ali pregled načel in učinkov krščanske religije*. Ljubljana: Krtina.
12. Humar, Jožko. 1993. *Jezus med resnico in legendo*. Nova Gorica: samozaložba.
13. Jurgec, Silva, Ksenija Makovec Bratina, Marija Sraka in Petra Turk. 2006. *Praznujemo in se veselimo. Veroučni delovni zvezek za 1. razred devetletke*. Celje: Mohorjeva družba.
14. Messori, Vittorio. 2003. *Kdo je Jezus*. Ljubljana: Salve.

15. Ovsec, Damjan. 1994. *Velika knjiga o praznikih. Praznovanja na slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Domus.
16. *Pravilnik Skupnosti slovenskih katehistinj in katehistov*. 2011. Dostopno prek: <http://katoliska-cerkev.si/media/datoteke/Statuti/21%20-%20Pravilnik%20SSKK.pdf> (26. avgust 2015).
17. Ranke Heinemann, Uta. 2000. *Ne in amen: Napotilo za verski dvom*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
18. *Rimskokatoliška cerkev*. Dostopno prek: <http://www.rkc.si/> (14. julij 2015).
19. Roter, Zdenko. 1982. *Vera in nevera v Sloveniji (1968 – 1978)*. Maribor: Obzorja.
20. Slovenski katehetski svet. 2001. *Znamenja na poti k Bogu – 4. razred*. Celje: Mohorjeva družba.
21. --- 2005. *Kateheza – komunikacija vere. Zbornik 35. katehetskega simpozija*. Ljubljana: Katehetski zavod.
22. Smrke, Marjan. 2013. *Predavanja pri predmetu Primerjalna religiologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Sraka, Marija. 2001. *Pojdimo k Jezusu. Priročnik za kateheta 1*. Celje: Mohorjeva družba.
24. *Sveto pismo na internetu*. Dostopno prek: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?lang=sl> (30. avgust 2015).
25. Špelko, Andreja. 2003. *Jezus v luči »Jezusovega seminarja«*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. *Westar Institute: Home of the Jesus Seminar*. Dostopno prek: <http://www.westarinstitute.org/> (14. julij 2015).
27. Zelič, Brigita. 2001. *Hodimo z Jezusom. Priročnik za kateheta 2*. Celje: Mohorjeva družba.

Priloga A: Vprašalnik o izvajanju kateheze v katoliški cerkvi

Osnovni podatki o katehetu/katehistinji in izvajanju verouka

1. Kako dolgo že poučujete verouk?
2. Kakšnih starosti so vaši veroučenci?
3. Iz česa izhajate pri podajanju znanja učencem?
 - a. Katera je temeljna literatura, pripomočki...?
4. katerim temam dajete pri verouku največji poudarek?

Poznavanje katoliškega in znanstvenega pogleda na božič ter veroučna razlaga

1. Kako sami gledate na krščanski praznik Jezusovega rojstva, božič?
2. Kako učencem predstavite adventni čas in božič?
 - a. Kako se razlikuje razlaga pri mlajših in starejših učencih?
3. Na katero literaturo se pri razlagi opirate?
4. Kakšen je odziv (mlajših in starejših) učencev pri predstavitvi dogodkov ob božiču?
 - a. Ali učenci (katerekoli starosti) kdaj sprašujejo o podrobnostih glede danega praznika? (So morda že slišali za drugačno razlago in prevprašujejo vašo?)
5. Ali ste se že srečali z antropološkimi, zgodovinskimi... razlagami Jezusovega življenja ali podrobneje njegovega rojstva ki se ne skladajo s cerkvenimi? *(Če je odgovor ne, na kratko opredeliš temeljne poudarke)*
 - a. Kakšne so te (nekatoliške) razlage dogodkov?
 - b. Kje/ali se razlikujejo od katoliške?
 - c. Kaj vas je pri njih zmotilo?

Moralni vidik

1. Ali ste učencem že kdaj omenili, predstavili... dogodke v Jezusovem življenju, kot jih podajajo zgodovinarji in druge znanosti?
 - a. Kako bi jim odgovorili, če bi vas sami povprašali o tem?
2. Ali zaradi razhajanj v prepričanjih katoliške cerkve oz. lastnih prepričanjih in navedbah v znanstvenih besedilih kdaj občutite moralni problem, ko učence poučujete o Jezusovem življenju? *(nekateri namreč trdijo, da Jezus ni bil zgodovinska oseba, da se ni rodil materi devici, da krščanstvo izhaja iz poganskih verovanj, da Jezus ni bil tak, kakršnega predstavljajo evangeliji...)*
 - a. Zakaj ja/Zakaj ne?

Odgovor na kritike evangelijev

1. Kako odgovarjate na kritike evangelijev?
2. Se vam očitki o nezgodovinskosti, izmišljenosti... evangelijev in drugih svetih besedil v katerikoli točki zdijo upravičeni?

Priloga B: Intervju s katehetom 1

Kako dolgo že poučujete verouk?

Pet let.

Kakšnih starosti so vaši veroučenci?

Sam se srečujem s 5., 6., 7. in 8. razredom veroučencev, predvsem z birmanci. To je moje poslanstvo. Pa seveda animatorji in mladina, ker z njimi potem pripravljamo različne zgodbe za božič, miklavževanje in seveda tudi za oratorij se pripravljamo vsako leto. Na oratoriju imamo vsako leto v mesecu juliju nekje med 150 in 200 otrok.

Iz česa pri učenju izhajate? Iz učbenikov, delovnih zvezkov...?

Gradivo so učbeniki, razne projekcije, nekatere stvari si tudi sam pripravim, kakšno igro ali metodo, s katero želim otroke čim bolj motivirati, da bi prisluhnili zgodbi, ki se odvija. Letos pa smo uvedli tudi branje Svetega pisma, ker opažamo, da ga otroci premalo poznajo. Zato pri vsaki uri preberemo en svetopisemski odlomek, predvsem iz Jezusovega življenja.

Katerim temam dajete pri urah verouka največji poudarek?

Poudarek je predvsem na Jezusovem življenju, obhajanju zakramentov, zapovedi in seveda se z birmanci poskušam pogovarjati o vseh temah, ki jih zanimajo. To so pubertetniki in zanima jih tudi spolnost, ljubezen, prijateljstvo, saj oni morajo s tem živeti. Ker opažam, da doma o teh temah ne upajo spregovoriti, včasih pa je to potrebno. In imajo občutek, da kaplan ne upa o tem govoriti, ampak jaz glede tega nimam zadržkov. Z njimi se pogovarjam o splavu, o vseh teh stvareh, ki so pereč problem današnjega časa.

Kako sami gledate na praznik Jezusovega rojstva – božič?

Božič je zame nekaj najlepšega, še posebej ko je zbrana družina okrog jaslic, ki nam prikažejo Jezusovo rojstvo. Jezusa, ki je prišel med nas, se ponižal v vsej svoji polnosti. Zakaj je izbral prav rojstvo majhnega otroka, ker ljudje najlažje sprejmemo majhnega otroka v svoje naročje in zato božič res predstavlja neko milino. Potem čar božične noči, ko se bog skloni dobesedno do tal, da bi nas sprejel. Že kot majhen otrok sem opažal kako velikega pomena je, ko smo doma skupaj postavljali jaslice, božično drevo in skupaj odhajali k polnočnici, kjer smo se razveseljevali Jezusovega rojstva.

Kako vidite svetopisemsko zgodbo o Jezusovem rojstvu?

Mi želimo vsako leto svetopisemsko zgodbo še bolj približati otrokom in seveda tudi vsem ostalim vernikom. To skrivnost Jezusovega rojstva, ker mogoče si kdaj pa kdaj kdo ne zna razlagati kako sploh se je to zgodilo ali zakaj prav 24. decembra ponoči. Mene osebno zgodba vsako leto znova nagovarja in ima božič posebno moč za moje življenje in moje delovanje naprej. In to sporočilo poskušam prenesti na svoje bližnje in ostale ljudi.

Zgodbo razumete dobesedno, kot je navedena v Svetem pismu ali bolj v prenesenem pomenu? Kako vi razlagate zgodbo dogajanja okrog Jezusovega rojstva?

Razlagamo jo po nauku cerkve. Poskušamo na najbolj preprost način ljudem zgodbo približati, da bi jo zmogli sprejeti za svojo, razumeti in potem seveda z njo tudi živeti. Včasih je to lažje, včasih težje. Odvisno je koliko mi dopuščamo in seveda ljudje, da bi sprejeli sploh to zgodbo.

Kako veroučencem predstavite adventni čas in božič?

Adventni čas, čas priprave, jim skušamo razložiti okrog adventnega venca. Vsako nedeljo je več luči in Jezus je luč, vstajenje in življenje. Jezus je ljubezen in preko vsega tega ljudem prinašamo ljubezen, da bi se tudi mi vedno znova razveseljevali življenja, vedno znova prinašali veselje ljudem. Če smo veseli mi, vemo, da lahko osrečimo tudi druge. Če smo sami potrti in žalostni pa je to toliko težje.

Kako se razlikuje predstavitev svetopisemske zgodbe o božiču med mlajšimi in starejšimi veroučenci?

Pri mlajših otrocih se mora spremeniti tudi način govorice. Vključene so besede, ki so mogoče za otroke težje razumljive in potem preko zgodbe, oblek, rekvizitov lažje prikažeš neko podobo. Preko igre, pantomime, zgodbe, tudi kulis oz. scenografije je lažje predstaviti dogodke. V adventnem času verouk ves čas poteka v tej pripravi na božični večer, da se ne zgodi vse z danes na jutri, ampak poteka postopoma.

Kakšen pa je odziv veroučencev na vašo razlago?

Po osebnih izkušnjah je odziv vedno dober, pozitiven. Sprejemajo jo, vprašajo karkoli pa tudi oni so pripravljeni pomagati v zgodbi, pri igranju. Se pa seveda vidi koliko je kdo o tem poučen doma, če doma v družini ni tega, potem jim je dosti težje. Nekateri otroci recimo

doma sploh ne delajo jaslic in potem, ko jih vidijo tu, jim je to nekaj drugačnega. Ampak preko delavnice, oratorijev, jim poskušamo približati vse to.

Sprašujete kdaj o podrobnostih svetopisemske božične zgodbe?

Nikoli.

Ste se morda že kdaj srečali s kom, ki je slišal drugačno zgodbo, kot je vaša oz. cerkvena in je hotel razlago?

Nikoli še nisem dobil neposredno takšnega vprašanja, zakaj nekdo misli drugače. Včasih je morda edino vprašanje zakaj pravoslavna cerkev praznuje kasneje in podobno.

Ste se sami že srečali z zgodovinskimi, antropološkimi in drugimi znanstvenimi razlagami božične zgodbe, ki se razlikujejo od cerkvene?

Mogoče sem kdaj zasledil kaj na internetu, da kaj piše. Drugače pa, da bi poslušal kakšno predavanje ali podobno pa ne. Prebral sem kako oni drugače gledajo na dogodke. Da je to neka izmišljotina, dogodek, ki hoče človeka odvrniti od njegovega racionalnega mišljenja. Ampak glejte, vsak ima svoj pogled, svoje razmišljanje in jaz vedno pravim, da biti strpen pomeni tudi to, da sprejemaš razmišljanje drugega človeka, ki je drugačno od tvojega. Mi verujemo v to, da se je Jezus rodil za nas, da bi nas odrešil, hkrati pa moramo sprejemati tudi mišljenje drugih.

Ste učencem pri verouku morda že kdaj predstavili te drugačne poglede?

Ne. To ni v skladu z našim življenjem.

Kako pa bi jim odgovorili, če bi vas kdo vprašal o tem?

Dobro vprašanje, o tem sploh še nisem razmišljal, kako bi v tem danem trenutku odreagirali. Ker včasih je res tako, da sploh nismo pripravljeni na to, če kdo postavi to vprašanje, predstavi vidik, ki je drugačen od našega.

Znanost se večkrat sprašuje, če je Jezus sploh zgodovinska oseba, so dogodki ob božiču resnični, trdi, da je krščanstvo poganskega izvora... Kako odgovarjate na to?

Glejte, to je tako. Včasih tudi kdo pravi, kako je lahko bog ustvaril svet in podobno. Mi verujemo v to, to živimo, učimo, je pa vsekakor svet poln novih pogledov, načinov življenja in zato tudi te zgodbe drugače sprejemajo. Imamo vprašanja zakaj je samo 12 apostolov, zakaj

jih ni več... Če gledamo vse te vidike, potem lahko vsako stvar ovržemo. Ne moremo ničesar dokazati. Včasih kdo pravi »ja pa boga še nihče ni videl v vsej svoji polnosti«. Ko ga bomo v vsej svoji polnosti videli, potem bomo v rajju, ki je pripravljen za nas ljudi. Kakšen je, kako zgleda pa ne ti, ne jaz in nihče drug ne ve. So stvari, s katerimi se v vsakdanjem življenju znanstveniki ukvarjajo, ko hočejo dokazati tudi obstoj nečesa drugega, neke nadnaravne sile, ampak jaz sem prepričan, da je to njihovo mnenje. Jaz svojo vero živim, sprejemam in tudi razlagam, je pa edino pošteno tudi od mene, da sprejemam mnenje drugih. Najhujše je namreč to, da nekoga v nekaj siliš. Vsak se mora za to odločiti, ker mu mora to nekaj osebno pomeniti. Ker, če meni to nič ne pomeni, potem tudi drugim tega ne morem približati.

Ko veroučence poučujete o božični zgodbi, vidite v tem kakšen moralni problem, zaradi razhajanja v cerkvenih in znanstvenih prepričanjih?

Ne, ne vidim, ker se mi to ne zdi pomembno. Oni se s temi stvarmi, ki jih ponuja svet, prej ali slej sami srečajo. In potem bi jaz delal kontradiktorno samemu sebi. Živim vero, jo oznanjam, potem pa bi predstavljal nekaj, kar se ne sklada z mojo vero, kar bi pomenilo, da delam v nasprotju z lastnim prepričanjem, tega pa ne morem.

Kako odgovarjate na kritike evangelijev?

Vemo, da so evangelisti bili iz različnih področij in so bili poslani tudi različnim ljudstvom. Vsekakor pa, če vzamemo celoten pogled, vsi oznanjajo eno in isto stvar. Jezusovo življenje je zapisano in to ne po njihovem smislu, ampak po navdihnjenju, torej, da jim je nekdo drug narekoval besede, ki jih naj napišejo. Vendar znanstveniki danes skušajo to velikokrat ovreči, ker si velikokrat želijo prikazati Sveto pismo, knjigo vseh knjig, tudi kot nepristno, kot neizvirno.

Se vam morda kritike v katerikoli točki zdijo upravičene?

Strinjam se ravno ne, ampak sprejemam drugačno mnenje. Ker vsi imamo svoje poglede, tudi določeni vidik evangelijev, ki nam ga Jezus želi prikazati – kaj pomeni živeti, kaj pomeni se razdajati – si mi lahko razlagamo drugače, kot nekdo drug. Vsakega, ki bere Sveto pismo, to na različne načine nagovarja. Moramo sprejemati, živeti in delati za dobrobit bližnjega in k temu nas navdihuje tudi Jezusovo rojstvo, da bi vedno hrepeneli po družini, skupnosti, ljubezni in dobroti.

Priloga C: Intervju s katehetom 2

Kako dolgo že poučujete verouk?

Verouk poučujem 12 let.

Kakšnih starosti so vaši veroučenci?

Vse od 1. do 9. razreda osnovne šole.

Iz česa pri podajanju znanja pri verouku izhajate?

V cerkvi na slovenskem je izdelan učni načrt za verouk in po njem so izdelani tudi učbeniki in delovni zvezki, ki jih pri verouku uporabljamo. Že dve leti zdaj z veroučenci tudi beremo Sveto pismo, sicer pa imamo kateheze, verski pouk, oblikovane tako, da je v vsaki svetopisemski odlomek.

Katerim temam dajete pri verouku največji poudarek?

Svetemu pismu, da poznajo nekaj stare in novo zavezo, predvsem Jezusovo življenje. Potem pa so zakramenti cerkve, sedem zakramentov in liturgično cerkveno življenje. Torej kako poteka cerkveno leto, kaj se dogaja, kakšni so prazniki in kakšen je pomen teh praznikov.

Kako sami gledate na praznik Jezusovega rojstva, božič?

To je začetek zgodbe človekovega odrešenja, ko je bog sklenil poslati odrešenika na svet. V svoji vsemogočnosti in previdnosti se je odločil za ta način, da je Marija spočela Jezusa in je Jezus bil rojen. Tudi v tem je ta praznik nekaj posebnega, saj je začetek zgodovine odrešenja. Bog si je že od raja naprej, od človekovega prvega greha in prve pokvarjenosti, ki si je bog ni zamislil, načrtoval človeka rešiti in Jezusovo rojstvo je začetek te rešitve.

Kako bi podrobneje razložili svoj vidik svetopisemske božične zgodbe?

Najprej brezmadežno spočetje. Brezmadežnega spočetja nihče ne razume in zato se iz njega norčujejo. Tudi profesorji ga ne razumejo. Zakaj? Hrvati imajo lepši izraz, brezgrešno spočetje. Brezmadežno spočetje pomeni, da je Marija bila obvarovana izvirnega greha in vsakega osebne greha. Današnji svet pa to, ne vem po kakšni logiki, verjetno zaradi nasprotovanja katoliški cerkvi, potiska vse na spolnost, pa je daleč od tega. Pri spočetju ni bilo nobene spolnosti, to govori preostali svet. Nima zveze s spolnostjo, to želim poudariti, brezgrešno spočetje.

Če midva govoriva o brezmadežnem spočetju, če govoriva o tem, da je bila Marija devica, če govoriva o Jezusovem rojstvu, govoriva o veri. Ne govoriva v merilih znanosti. Tukaj moramo znanost malo pustiti ob strani. Ker če mi vse vemo, potem vere ne potrebujemo. Vera pa je to, da jaz zaupam, da verujem in mi verujemo, da je Marija bila devica pred, med in po. Če to odrekamo, odrekamo božjo vsemogočnost, če bog ni vsemogočen pa ne more biti bog.

Jezus je bil iz Nazareta, rojen v Betlehemu. Takratni cesar je zahteval, da se popiše ves svet, torej tisti svet, ki so ga oni poznali in tako sta šla tudi Marija in Jožef, Marija sicer v visoki nosečnosti, v Betlehem, Jožefovo rojstno mesto, da se tam popišeta. Zanju v prenočiščih ni bilo mesta, zato sta tam na pastirskih poljanah našla mesto, zavetišče, da je Marija lahko rodila.

Marija je rodila, po tradiciji naj bi bilo to okrog polnoči, zato so tudi polnočne svete maše ob času Jezusovega rojstva. Seveda bodo zdaj rekli, saj 25. december je že bog zna kdaj bil kakšen poganski praznik. V redu, nič zato. Kristjani ga pač praznujemo. Takrat zgodovine niso razumeli tako, kot jo mi danes razumemo s podatki, datumi, ampak je bilo dovolj, če si nekaj povedal.

Ko se je Jezus rodil, so ga obiskali pastirji, ker je majhen otrok pritegnil pozornost. To so spremljala tudi čudežna znamenja, kot je prikaz angela, ki je pastirjem oznanjal, da je Jezus rojen pa tudi pozneje do treh kraljev. To so bili magi, kot se uporablja imenovanje v Svetem pismu, zvezdoslovci. V ljudskem izročilu so potem postali trije kralji in to jim je dalo tudi imena. V Svetem pismu namreč ni zapisanih imen. Magi so Jezusu prinesli darila, kadilo, miro in zlato, ki zopet predstavljajo simbol. Zlato kot kralju, kadilo kot duhovniku, miro pa kot umrljivemu človeku. Tu je pisec Lukovega evangelija tudi simbolno hotel izraziti kaj Jezusovo rojstvo dejansko pomeni. To so bili sveti trije kralji, po ljudskem izročilu Gašper, Miha in Boltežar.

Potem pa, po Jezusovem darovanju v templju, ko so ga nekaj dni starega dali v tempelj kjer so ga obrezali, Jezusova zgodovina nekako utihne. Prvič zatem Jezusa srečamo pri 12 letih, ko se je zgubil v Jeruzalemu oziroma, ko je bil v templju, Jožef in Marija pa sta ga ob tem iskala.

Kako veroučencem predstavite advent in božično zgodbo?

Tu je zdaj dvojno vprašanje. Najprej je advent, ki je čas priprave. To pomeni, da vsaj eno katehezo posvetimo adventnemu času, kjer imamo tudi adventno znamenje, adventni venec. Navadno imamo vsako leto tudi delavnice, kjer otroci pridejo in skupaj izdelajo adventni

venec zase in tudi za župnijsko Karitas, kar potem gre v dobrodelne namene. Adventni čas je čas duhovne priprave na božični praznik. Pripravljamo se z molitvijo doma ob adventnem vencu. O tem se je danes potrebno z otroci pogovarjati, ker tega več ni.

Praznovanje božiča pa tako, da obnovimo Jezusovo zgodbo, se o njej pogovarjamo, tudi pokažemo in povemo kaj pomeni Jezusovo rojstvo za nas. Potem so seveda povabljeni k praznovanju k polnočnici ob polnoči ali k otroški polnočnici ob šestih zvečer. Takrat navadno tudi zaigramo kakšno igro in na njim primeren način pri bogoslužju posredujemo veselo sporočilo, da je Jezus rojen.

Kako se razlikuje razlaga pri mlajših in starejših učencih?

Pri mlajših otrocih mora razlaga ostati na ravni zgodbe, brez kakšnih velikih filozofiranj. Recimo, ko smo se pogovarjali o angelih, si jih je vsak predstavljal po svoje. Vsako leto pa se potem doda tudi nekaj teološkega ozadja, teološke razlage, da ne pride do kakšnih takšnih otročarij, kot jih vidimo v medijih, da stvari narobe razlagajo.

Kako pa potem sami gledate na razliko v Matejevem in Lukovem evangeliju, kjer se enkrat angel Gabrijel prikaže v sanjah, drugič pa fizično pride k Mariji?

Tu moramo biti zelo pozorni, saj, če bomo brali vse evangelije, niso isti, imajo razlike. Ampak to so takšne razlike, ki dejansko ne vplivajo na sporočilo. Eno bi bilo, če bi v Matejevem evangeliju angel Gabrijel povedal čisto nekaj drugega, kot v Lukovem. Tista stvar prikazanja, nadnaravnega dogodka pa dejansko ne vpliva na samo sporočilo.

Pa vas učenci kdaj sprašujejo o podrobnostih dogodkov ob Jezusovem rojstvu?

O podrobnostih sprašujejo starejši učenci, ker tudi v šoli kaj spoznajo in nekatere stvari v zgodbi so takšne, da ne sledijo naravnemu redu in jih zato zanimajo. Ampak tu pri starejših se vedno poudari, da je vera eno, znanost pa drugo. Če bogu odrečemo karkoli, razen tistega kar je nesmiselno, potem mu odrečemo vsemogočnost in več ni bog.

Ste se sami že kdaj srečali z zgodovinskimi, antropološkimi in drugimi znanstvenimi razlagami Jezusovega rojstva in življenja, ki se ne skladajo s cerkvenimi?

Ja, saj imamo apokrifne evangelije. Tomažev, Jakobov evangelij, teh stvari nekaj poznam. Je pa danes moderno, da vsak, ki ima pet minut časa, lahko spreminja zgodovino kakor želi in tudi z Jezusovo zgodovino je tako. V filmu Stigmata je kot nekaj čudežnega prikazan

Tomažev apokrifni evangelij, se pravi Tomažev evangelij, ki ni v svetem pismu in kako je cerkev to skrivala. Skrivala pa ga je zato, ker tam v eni vrstici piše, da vsaka žena, ki želi priti v nebesa, mora postati moški. V filmu pa je prikazano, kot da cerkev nekaj skriva in če bi cerkev to izdala bi bilo konec sveta, kar pa ni res. Poznam nekaj stvari.

Kakšne pa so nekatoliške razlage dogodkov, kot ste jih sami zasledili?

Eno je to kar sem govoril, apokrifni evangeliji, ki poročajo o teh stvareh na včasih tak naiven način, drugo pa je potem tisto, kar se ob tem naplete skozi stoletja ljudskih običajev, vraž, ki včasih niti nimajo nekega smisla z božičem, ampak so pač del ljudske tradicije, mogoče še s poganskih časov. Tega je ogromno, kaj vse so delali na sveti večer. Običaji, ki se delajo v katoliškem ozračju ni nujno, da so cerkveni, ampak jih cerkev ni nikoli preganjala.

Pa ste veroučencem že kdaj omenili, predstavili dogodke okrog božiča, kot jih predstavlja zgodovinopisje? V smislu, da velik del znanosti trdi, da krščanstvo izhaja iz poganskih verstev, tudi datum 25. december se je pojavljal že takrat in poznali so že zgodbe o brezmadežnem spočetju...

Ja, saj pravim, to je tisto, da je z zgodovino mogoče manipulirati. Prvič, krščanstvo ne izvira iz poganstva, ampak iz judovstva. Kakšne vere je bil Jezus? Jezus je bil jud. Judovstvo je pa vera, ki je skupni prednik krščanstva in islama. Mi imamo vsi skupnega očeta v veri in to je Abraham.

Judovstvo pa izhaja iz?

Judovstvo se začne z Abrahamom, ker je edina vera v enega boga okrog kraja kjer je Abraham živel. Izraelci so vedno imeli problem. Govoriva o starem Izraelu, o judih. Vsi okrog so verjeli v mnogoboštvo, oni pa v enega boga, monoteizem in so zato imeli strašanske probleme. Tudi znotraj skupnosti, ker so ljudje pogosto prešli k politeizmu. Jezus je bil jud, stara zaveza je judovska. Iz tega mi izhajamo, tako kot islam. Islam prav tako začne pot z Abrahamom, ker so to monoteistične religije, vsenaokrog pa so bile politeistične.

Kar se pa tiče teh povezav s poganstvom, ko so misijonarji šli v 8., 9. stoletju v Anglijo, jim je papež naročil, naj ne uničijo nič kar je dobrega, ampak da bodo ljudje lažje sprejeli krščanstvo, naj tisto pokristjanijo. Zgodovine niso pisali tako, kot jo pišemo mi in danes bi nam prišlo prav, da bi v Svetem pismu pisalo marsikaj, kot recimo kje točno je Jezus hodil,

živel, kdaj se je rodil... Radi bi datume, mi pa tega nimamo in nobena starozgodovinska knjiga jih nima, ampak ima samo pričevanja.

Torej ste učencem že kdaj omenili takšne – drugačne poglede?

Ne, ker s takšnimi razlagami jih »nafilejo« že v šoli.

Kako bi jim odgovorili, če bi vas sami povprašali o tem?

Sem imel podoben primer, sicer ne ravno o poganskih izvorihi ali božiču, ampak mi je deklica prinesla seminarsko nalogo, ki jo je delala o krščanstvu. In tam je bilo napisano, kot je citirala iz nekih virov, da krščanstva ni več, da se je zgubilo in da niti v katoliški cerkvi ni nič krščanskega. In sem ji rekel »Glej, mi imamo vrsto papežev, od Petra naprej. To je zagotovilo kontinuitete, papeži. In dokler smo s papeži povezani smo povezani tudi z apostolom Petrom, Jezusovim prvim učencem. To je tisto, kar mi moramo sprejemati.«

Kar otroci večkrat prinesejo iz šole, je pogosto stvarjenje sveta. Učitelji in tudi profesorji na fakultetah bi morali vsaj kakšno dobro knjigo prebrati o tem, ker potem pa še vedno razlagajo tiste marksistične ideje. S tem se pri verouku zelo dosti srečujemo, ko se učitelji vtikajo v nekaj, kar ni njihovo področje in tudi vedno ostro učencem povem, da lahko učitelj pride k meni in mu jaz razložim, če se v času marksizma ni učil tega. Je pa recimo ena dobra knjiga, Kdo je Jezus?, ki jo je napisal Vittorio Messori in tam dejansko lepo pomete z vsemi temi teorijami. Moramo razumeti, da je pri nas bilo 50 let pranja možganov. O religiji se ni smelo govoriti.

Ali morda zaradi teh razhajanj v prepričanjih katoliške cerkve in znanosti pride med predavanjem pri verouku pri vas do kakšnih moralnih problemov?

(dolga premor) To je težko vprašanje. Ker pri otrocih in tudi pri starših je težko dopovedati ali pokazati, da je eno tisto kar jaz verujem in drugo kar jaz vem, kar sem se naučil. Ker versko znanje, to kakšen je Jezus bil, kje je živel, kako je nastala cerkev, kateri so zakramenti, to je versko znanje. Vera je pa nekaj čisto drugega. Je moje zaupanje, moje prepričanje, da bog živi in da mi lahko pomaga. Da je z menoj, da mi daje milosti in mi odpušča greh. To je pa tisto, kar vsak človek živi. In če ni te osebne izkušnje, potem vse ostalo ni nič. Eno je verouk, kjer se učijo, drugo pa je tisto, kar mora iti vzporedno z veroukom, skupaj s starši, kateheti in duhovniki, to je pa versko življenje, verska praksa.

Versko znanje lahko obstaja, ampak če zadaj ni vere, potem pride do takšnih težav. Jaz verjamem, lahko mi govori sto znanstvenikov kar hočejo, ker jaz to verjamem in sem doživel. Če vero imaš, potem ti znanstveniki ne morejo nič. To je problem današnje kateheze, da je to več ali manj samo znanost, ni pa vzporedno skupaj s starši verske prakse, kot je molitev doma, branje svetega pisma in premišljevanje.

Kako bi sami odgovorili na kritike evangelijev, v smislu, da se kritizira njihov izvor, neskladja med posameznimi evangeliji...?

To je tako. Zdaj so neskladja problem, če bi bili skladni bi pa rekli, da so vsi prepisani. Kdor želi, bo vedno našel karkoli. Jaz menim, da ima vsak pravico do svojega mnenja, meni pa s tem moje vere ne bo ogrozil. Za primer vzemite apostola Pavla, ki je doživel srečanje z Jezusom. Ta dogodek je njega spremenil in v veri se mora zgoditi takšen dogodek.

Se vam morda v katerikoli točki kritike zdijo upravičene?

Ja kakšno pa je merilo teh kritik? Pravijo, da v evangelijih nekaj ni točno. Kako ta znanstvenik ve, da nekaj je ali ni točno in kako to vem jaz? Oba sva na istem. Z zgodovino je zelo lahko manipulirati. To so več ali manj vse hipoteze. Je recimo kakšna stvar, ki je v kritičnih izdajah Svetega pisma, kjer je svetopisemski tekst, potem pa pod opombami tisoč stvari, kjer je v vsakem rokopisu nekaj drugega napisano. Ampak v vseh teh tisoč stvareh, ki so zapisane, dejansko ni nič takšnega, kar bi drastično spremenilo pomen. Vsak avtor pa je dodal neke svoje poudarke in do tega ima pravico. Ker Matej je pisal za jude, torej je moral upoštevati staro zavezo. In zato v njegovem evangeliju večkrat najdemo citate iz stare zaveze. Vsak je imel pred seboj specifično občinstvo. Matej je pisal za jude, Luka za Grke, Janez pa spet za tretje.

Zdaj o zgodovinskosti pa glejte, nimamo nikjer tiste točke, kjer bi lahko vse preverili. Je pa sigurno, da se Jezusovo rojstvo ni zgodilo na 25. december in ne leta nič. Jezus se je rodil štiri do šest let pred Jezusovim rojstvom. Zato, ker v tretjem stoletju, ko so to računali, so se zmotili. Vsak znanstvenik, ki da nekaj nase, v tem času več ne oporeka resničnosti Jezusovega rojstva in življenja. Zdaj pa, če se je rodil leta nič, štiri ali šest let pred pa ni pomembno. Pomembno je tisto kar mi praznujemo, ne glede na to ali se je zgodilo petega februarja ali osmega marca.

Priloga Č: Intervju s katehetom 3

Kako dolgo poučujete verouk?

Že 44 let.

Kakšnih starosti so vaši veroučenci?

Vsi, ki so krščeni hodijo k verouku devet let. Pri bibličnih uricah se jih je vključilo deset, to so bili otroci stari od štiri do šest let, v prvem razredu trije, v drugem trije, v tretjem štirje, skupaj v četrtem in petem enajst, šesti, sedmi in osmi razred jih je bilo devet in v devetem razredu sedem. Torej skupno 37 veroučencev. Pri verouku so letos bili vsi razen nekrščenih in tistih, ki ne vem, če so ali niso krščeni.

Iz česa pri podajanju znanja pri verouku izhajate?

Jaz sem si nekako zastavil cilj, ki ga zdaj zagovarja tudi papež Frančišek, da tukaj predvsem ne gre za znanje, ampak za življenje iz vere. Tako tudi povem staršem, da to kar verujem, tudi jaz oznanjam. Vera je iz oznanila, oznanilo pa po oznanjevalcih, pravi apostol Pavel v pismu Rimljanom in jaz se tega držim. Jaz učim tako, da bi imeli Jezusa radi, ker tudi nas ima Jezus neizmerno rad in karkoli se zgodi bomo vedno čutili, da je Jezus z nami, ker smo tudi mi z njim.

Morda uporabljate tudi kakšne pripomočke, literaturo?

Absolutno, uporabljamo seveda učbenike in delovne zvezke, ki so uradno predpisani oz. priporočeni. Poleg tega pa se veliko naslanjam na Sveto pismo. Zato tudi imamo omenjene biblične urice, ki so preprosta predstavitev Svetega pisma. Gledamo različne risanke na dane teme in jih celo večkrat ponavljamo, ker jih zelo nagovarjajo, zato jih gledamo znova in znova. Na primer o Jezusovem življenju, velikem tednu, rojstvu...

Katerim temam dajete pri verouku največji poudarek?

Velik poudarek dajemo krščanskim praznikom, saj je vse usmerjeno v cerkveno leto. Glavni poudarki so najprej na adventu, pripravi na božič, pričakovanju in prihodu Jezusa. Pripravljamo se tudi z adventnim vencem, koledarjem, dobrodelno aktivnostjo in postavitvijo jaslic v cerkvi. V adventu prihajajo po skupinah k molitvi, da se učimo moliti in molimo rožni venec. Ves advent je vsak dan ena skupina pri maši in podobno tudi ves postni čas se ob petkih in nedeljah pripravljamo s križevim potom, kjer prav tako skupaj s starši sodelujejo po

skupinah. V velikem tednu pa potem višji razredi sodelujejo pri bogoslužju samem. Trudim se, da bi jim čim bolj prikazal to mistagogijo, uvajanje v skrivnosti naše vere, ker se mi zdi to pomembnejše, kot da se čim več stvari naučimo na pamet.

Kako sami gledate na praznik Jezusovega rojstva, božič?

Zgodbo o Jezusovem rojstvu sprejemam v veri, kot sem jo sprejel že v otroštvu, brez večjih znanstvenih posegov. Glede samega praznovanja vemo, vsi ki vsaj malo poznamo krščanstvo, da je v začetku bil en sam velik praznik, velika noč in vsaka nedelja kot spomin na prvo veliko noč in potem binkoštni praznik, spomin gospodovega vnebohoda. Božič so uvedli komaj leta 325, ko so ga začeli enotno praznovati v tedaj znani cerkvi. Sam se čisto nič ne obremenjujem ali je to povezano s praznovanjem novega sonca in s poganskimi praznovanji ali ne.

Kakšen je odziv mlajših in starejših veroučencev na podano božično zgodbo?

Za mlajše je to seveda pravljичni svet in kot takšnega ga tudi sprejemajo s pomočjo risank in vsega pripovedovanja. Za starejše pa tudi ne bi rekel, da imajo kakšne velike ugovore. Tu je še vedno močno ukoreninjeno versko zaledje v večini družin. Več generacij živi skupaj in tako kot druge občečloveške vrednote, se tudi vrednote vere prenašajo med njimi. V teh razširjenih družinah se tako prenašajo same po sebi in med njimi, kot ena izmed osrednjih stvari, tudi praznovanje božiča.

Ali veroučenci, ko jim pripovedujete božično zgodbo, kdaj sprašujejo o podrobnostih?

Predvsem mlajši ja. Pri njih je to zanimiv pogovor, saj grejo v neverjetne podrobnosti. Sprašujejo kje je bil Jezus, kaj so jasli in drugo. Zanimivo je, da otroci spontano rečejo, da je bil Jožef Jezusov oče, ampak pri tem se ne trudim preveč, da bi jim razlagal podrobnosti, čeprav je to nekako mimo nauka, ampak pustim, da se kasneje naučijo. To sprejemajo kot naravno danost, nekaj kar mora biti tako. Pri starejših otrocih pa vzamem odlomek in ga berem.

Ste se že srečali z zgodovinskimi, antropološkimi, sociološkimi in drugimi znanstvenimi razlagami Jezusovega življenja in rojstva, ki se razlikujejo od razlag katoliške cerkve?

Seveda, nedolgo nazaj sem bral eno knjigo, ki govori o tem, tudi o božiču. Moram pa priznati, da veliko o tem ne vem, ker sprejemam Sveto pismo kot božje razodetje, našo glavno versko knjigo kot edino knjigo. Vse drugo so le različne razlage, ki so lahko bolj ali manj točne, bolj

ali manj blizu svetopisemski, subjektivne in zato me to samo po sebi ne vznemirja in ne privlači, da bi moral raziskovati. To sprejemam v veri, saj vsaka vera ima svoje skrivnosti, ki so svete in jih človek ne more pojasniti ali doumeti, ampak jih mora preprosto sprejeti in verovati.

Ste morda veroučencem že kdaj predstavili te drugačne vidike?

Sem predstavil, seveda. Vedno, ko pridejo s kakršnimkoli vprašanjem jim odgovorim in spodbujam njihova podvprašanja, da bi potem res razumeli stvari, kot jih razumem sam. Morda ne točno tako kot je zaukazani nauk, ampak tako kot razumem in živim sam.

Pridejo kdaj od učencev kakšna vprašanja o brezmadežnem spočetju in drugih podrobnostih?

O brezmadežnem spočetju ne, ker nekako ne razumejo besede in ga zamenjajo z devištvom. Sam vedno razlagam, da je bila Marija izvzeta iz grešnega stanja. Vprašam jih ali je kriv nekaj let star otrok, ki tepe svojega mlajšega brata, ker ga ne sprejema in je ljubosumen. Lahko to razumemo drugače, kot da je neko zlo že od začetka prisotno? Lahko njemu pripišemo osebno krivdo? In seveda odgovorijo z ne. Na ta način razlagam stanje izvirnega greha in da je Marija bila izvzeta iz tega.

Kako pa bi učencem odgovorili, če bi prišli do vas in spraševali o znanstvenih razlagah, ki so jih zasledili?

Jaz se nagibam k temu, da je Jezus zgodovinska osebnost in potem na tem gradimo. Trditvam, da je bajeslovna osebnost, sam ne morem verjeti, to mi osebno prepričanje ne dopušča. Sicer pa otrokom povem, da je krščanstvo skušalo od vsega začetka stvari, ki so bile v nasprotju z njihovim prepričanju nadomestiti s krščanskimi. Apostol Pavel pravi »ne nalagajte jim drugih bremen razen, da se vzdržijo malikovanja, nečistovanja, prešuštva in krvi zadušenih živali«.

Krščanstvo je vedno skušalo poplemeniti kar je že obstajalo v verovanju in tudi danes si to prizadeva, recimo v Afriki ali Aziji. Gotovo si misijonarji prizadevajo sprejeti že obstoječe verovanje in ga ohranjati. Ne vmešavajo se v obrede kot so pogrebi, ampak jim pustijo, da obred po maši in molitvi opravijo po svoje. Tako se je tudi od prejšnjih verovanj marsikaj prevzelo. Razen božiča so vsi prazniki prevzeti iz judovstva in stare zaveze.

Ali zaradi razhajanj v prepričanjih katoliške cerkve oz. vaših prepričanj in trditvah znanosti pride pri podajanju verskega znanja učencem pri vas kdaj do kakšnih moralnih zadržkov?

V kolikor izvejo kaj v šoli in prihaja v njihovi duši do nekih konfliktov, navzkrižij ali kolizij, potem jim zagotovo odgovorim. Ne čutim pa neke osebne potrebe, da bi jim predstavil ta drugačen pogled. V kolikor pa oni prihajajo s vprašanji o tako imenovanem znanstvenem pogledu na krščanstvo, jim pa odgovorim. Vendar včasih poslušam o Jezusu in Mariji in vse to skupaj je ena velika nevednost in nepoznavanje krščanstva. Tudi s strani najvišje »znanosti«, ker tu gre za ideološki boj. V ozadju je ideologija, pri ideologiji pa vedno pridemo od dialoga do nasprotovanja ali celo do sovraštva.

Jaz vedno rečem, »če si boš ti iskreno prizadeval, da boš hotel slediti Jezusu, ti bo Jezus vedno sam dal odgovor, ki ti ga jaz danes ne morem dati, ker ne morem stopiti točno v tvoje življenje in doživljanje«. Jaz pravim takole, za nevero in zavračanje obstoja boga se je veliko več treba truditi, kot če priznamo, da bog je. To je bilo moje osebno prepričanje vseskozi.

Kako odgovarjate na kritike evangelijev?

V isti smeri kot sem povedal že prej. Pri tem nimam nobenih težav.

Se vam morda kritike v katerikoli točki zdijo upravičene?

Jaz to ne smatram kot kritiko, da znanost pravi, da so datumsko prazniki prevzeti od poganstva in tudi nekatere ideje. Puščam svobodo raziskovanj zgodovinarjev, etnologov..., svobodo njihovih mnenj in me to nič ne moti. Neka dejstva pa seveda so, raziskana po materialnih virih, ki pravijo, da božič sovpada z zimskim solsticijem in to sploh ni nobena težava. In sam govorim tudi v cerkvi, ne samo pri verouku, da to ni pomembno, ampak je pomembno samo kakšna skrivnost nam je pri tem razodeta. Skrivnost na viden, na otipljiv način božje ljubezni do nas ljudi. Ni pomembno ali se je to zgodilo 25. decembra ali 1. januarja.

Priloga D: Intervju s katehetom 4

Kako dolgo že poučujete verouk?

V tej župniji osem let, v Murski Soboti pet let in eno leto kot diakon, torej 14 let.

Kakšnih starosti so vaši veroučenci?

Vseh starosti.

Iz česa pri podajanju znanja pri verouku izhajate?

Vir je katekizem katoliške cerkve, Sveto pismo in osebna izkušnja. Za to so pripravljene tudi učbeniki za vsak razred posebej, za vsako obdobje, potem pa tudi druga literatura, ki jo uporabljam. Recimo kaj preberem, te literature je pa na metre.

Katerim temam dajete pri verouku največji poudarek?

To je odvisno od starosti. V nižjih razredih je bolj preprosto. Največ poudarka dajem temam, ki so povezane z Jezusom, veliko pojemo in pomembna je tudi osebna izkušnja. Sama tema pa je pravzaprav evangelij, to se mi zdi najpomembnejše, ki jo potem na različne načine obdelamo. Predstavi se Jezusov načrt.

Kako sami gledate na praznik Jezusovega rojstva, božič?

Praznik Jezusovega rojstva je lep, čudovit praznik, ki predstavlja obhajanje učlovečenja božjega sina. To je vstop nečesa svetega v naše obhajanje. In pri obhajanju praznika se tega spominjamo pa tudi se da to podoživeti. Kolikor to kdo drug podoživlja pa se jaz trudim, da bi to vsi podoživeli.

Svetopisemska zgodba o Jezusovem rojstvu se mi zdi zelo poučna, iz nje se vidi veliko božje usmiljenje, ko bog pride med nas grešnike. In pridejo tudi neke situacije, kjer je pravzaprav včasih nekaj nemogočega. Ta svetopisemska zgodba ni nič preveč idilična, ampak je prej čisto realna, kakor je realno življenje. Recimo Jezus se rodi v hlevu, ker ni bilo prostora v nobeni hiši. Zakaj tam ni bilo prostora? Verjetno zato, ker je bilo mnogo judov in je marsikje bilo prepolno, marsikje ju niso hoteli sprejeti, ker so videli, da je Marija noseča in bo rodila in s tem niso hoteli imeti težav. V podobni situaciji se tudi danes marsikdo znajde. Potem kralj Herod, ko izve za Jezusovo rojstvo se jezi, postane ljubosumen, pomori otroke. Z druge strani pa seveda Jožef in Marija, lika očeta in matere, ki srbita za Jezusa, da ga ne ubijejo in

poskrbita, da se varno rodi v hlevu, kljub nenaklonjenim razmeram. Nenazadnje so vključeni tudi preprosti ljudje, pastirji, ki pridejo pogledat Jezusa in so tisti, ki Jezusa prvi sprejmejo in ga počastijo. Tudi trije kralji, tisti višji sloj ljudi, pridejo Jezusa počastit, medtem ko ga domači niso sprejeli. S strani kralja Heroda je sprejet z zelo veliko aroganco. Oni pa so Jezusa počastili, prinesli darila, ga priznali za boga, kralja in človeka. No in potem beg v Egipt, s katerim se ta zgodba nekako konča.

Kako pa učencem predstavite adventni čas in božič?

Gotovo jim povem to zgodbo, včasih si pogledamo tudi kakšen film, mlajšim sicer raje zgodbo povem. Potem ob obhajanju adventnega časa je molitev ob adventnem venčku, štiri nedelje, ko se pričakuje božič. Vmes imamo tudi devetdnevnic, kamor otroci radi pridejo. Pojemo tudi pesmi, ki govorijo o tem in se jih učimo. Za božič je gotovo praznovanje samo najvažnejše in za otroke je še posebej maša. V cerkvi se pripravi jaslice, pridiga je navadno o tistem in potem se moli.

Kako se razlaga razlikuje pri mlajših in starejših učencih?

Pri mlajših učencih podam razlago na bolj preprost način, bolj zavito v zgodbo. Jaz imam zelo rad zgodbe, ki jih potem razlagam. Pri starejših pa je mogoče še kakšen poudarek zraven na tem, kako se to odraža v našem življenju. Tisti verniki, ki so pa starejši, imamo včasih v skupini kakšno temo o božiču, tam pa je recimo del o Svetem pismu, preberemo kakšen del, se pogovorimo o tem kaj bi sami lahko še naredili.

Sam dogodek, samo praznovanje je vedno skrivnost, ker je vedno nekaj novega in nikoli ne more biti isto. Čeprav je ista zgodba, isti spomin učlovečenja, vendar je odvisno od tega koliko kdo odpre srce, koliko božje dobrote sprejeme, to je odvisno od vsakega posameznika.

Je pa tema, ki je težko razumljiva tudi starejšim, brezmadežno spočetje. Ampak ko jim to razložim, potem pa kar razumejo. Jaz mislim, da je tu ena velika zmešnjava. Brezmadežno spočetje je spočetje enako kot vsakega človeka, vendar s to razliko, da je bog Marijo obvaroval pred izvirnim grehom. Pri nas se, kot verujemo, greh izbriše s krstom, Marijo pa je bog pred njim obvaroval že pri samem spočetju. Drugo pa je, da je Marija spočela od svetega duha. Njeno brezmadežno spočetje je bilo enako kot pri vsakem človeku, vendar je bila takrat že obdarjena z milostjo in obvarovana izvirnega greha. Navadno ta dva pojma ljudje zamenjujejo in potem si je to težko predstavljati.

Na kakšno literaturo se opirate pri razlagi dogodkov ob božiču?

Da se opirati na Sveto pismo, čeprav recimo tam tako direktno ne piše recimo o brezmadežnem spočetju in da bi ona bila brezmadežno spočeta. To nikjer ne piše, ampak se to dejansko vidi iz odlomkov in se iz tega sklepa. In seveda izhajamo tudi iz nauka cerkve in nenazadnje iz Marijinega potrdila, ko je v Lurdu razglašala to resnico o brezmadežnem spočetju. Tam je sama rekla »brezmadežno spočetje sem«.

V katoliški cerkvi sta gotovo dva stebra, torej Sveto pismo, božja beseda, v katerem je razodeto vse, kar nam je potrebno. To je božja beseda, ki je živa, ki deluje, spreminja naša srca. Drugi temelj je pa seveda življenje cerkve, od samega začetka, od apostolov naprej, torej kako so oni živeli. Kakšne probleme so imeli, kje so bile stranpoti, kjer je cerkev rekla, to pa ni več krščanski nauk, to je krivi nauk. To je torej drugi temelj, ki nam pomaga k razumevanju in tolmačenju Svetega pisma. Če bi upoštevali samo Sveto pismo, potem si lahko to vsak po svoje tolmači.

Stara zaveza se v luči Jezusovega dogodka osvetljuje. Če bi ostali samo pri stari zavezi, potem tega gotovo marsikdo ne bi mogel sprejeti. Recimo vse vojne, pokoli. Ampak v luči Jezusovega dogodka, so ti dogodki videni drugače.

Kakšen je odziv učencev pri predstavitvi dogodkov ob Jezusovem rojstvu?

To radi poslušajo te zgodbe. Recimo tudi barvajo, rišejo na to temo. In tudi radi pridejo k maši, takrat je veliko ljudi, tudi tistih ki navadno ne hodijo k maši, ker jim to nekaj pomeni.

Otroci kdaj sprašujejo o podrobnostih tega dogodka?

Tudi kdaj kaj vprašajo. Recimo, če je vse to res... Ne vem, različno. Včasih gledajo kakšen film ali risanko pa kaj oni povejo pa potem mogoče kaj primerjamo, podebatiramo, pogledamo kako je zapisano v Svetem pismu.

Ste se sami že kdaj srečali s kakšnimi zgodovinskimi, antropološkimi in drugimi znanstvenimi razlagami, ki dogodka opisujejo na drugačen način kot cerkev?

To je seveda možno, tudi po časopisih lahko bereš, ko se kaj norčujejo. Ampak zdaj, da bi bilo drugače, tega skoraj ni mogoče napraviti. Namreč je nekaj zgodovinskega zapisano, recimo Jožef Flavij je nekaj pisal in zgodovinarji takrat. Ne točno kako je bilo z Jezusovim rojstvom, kar to niti še ni tak problem, ampak mogoče kako je bilo z Jezusovim spočetjem,

ampak o tem zgodovinar ne more govoriti, ker to mi sprejemamo v veri. Tega ne more nihče preveriti. Če nas je Marija nalagala, potem smo pač na laži, ampak jaz tega ne verjamem. Če si je kdo pozneje kaj izmislil, tisto je pa potem čisto druga zgodba. Recimo, če vzamemo primer, spis iz 5. stoletja gotovo ne more biti avtentičen kot tisti iz prvega stoletja.

Kakšne pa so te nekatoliške razlage dogodkov, za katere ste že slišali?

Da Jezus ni živel, da je bila to prevara... Tako kot si kdo izmisli, to so različne. Vseh ne bi našteval, da ne bi delal reklame za njih. Ampak to je odvisno od tega koliko je nekdo bil zloben. Da Jezusa sploh ni bilo, to ne more biti res, če o njem pišejo tudi zgodovinarji. Pa tudi to, da so si apostoli to izmislili to tudi ne bo držalo. Pa če bi si vsi evangelisti to izmislili, potem bi mogle biti velike razlike med njimi. O rojstvu Jezusa pišeta samo dva evangelista, Luka in Matej. Tako da o rojstvu nam je lahko samo Marija povedala.

Ste morda veroučencem že kdaj omenili dogodke ob Jezusovem rojstvu, kot jih predstavlja znanost?

Ja, kaj lahko tu sploh znanost dosti predstavi. Znanost se v tem primeru nima na kaj dosti opreti. Znanstvena metoda temelji na merjenju, opazovanju, preverjanju določenega objekta, kar lahko večkrat ponoviš. Ko nimaš nobenih virov pa je to težko. Pri veri z znanstveno metodo ne pridemo daleč, ker ne moreš računati ali meriti.

Kako pa bi učencem odgovorili, če bi vas sami povprašali o tej temi?

Včasih kdo pride do mene s takšnimi vprašanji, to ni nič takega. Zdaj recimo, da bi nek zgodovinar napisal, da Jezus ni zgodovinska osebnost, potem mislim, da je ta zgodovinar pristranski. Pisati za nazaj, če nečemu nisi bil priča je težko, sploh če je veliko več virov, ki govorijo v prid Jezusovemu obstoju, kot proti. Recimo zgodovinar Jožef Flavij, judovski zgodovinar piše o Jezusu in on si je zagotovo to najmanj želel, ker je bil jud in ni maral krščanstva, zato bi gotovo raje bil tiho.

Če hočeš biti zgodovinar in nekaj raziskovati, moraš imeti dokaze. Če nimaš dokazov pa to še ne kaže na resnico. Lahko je kje nekaj pa tega nisi raziskal. Kot drugo, Sveto pismo govori o tem in Sveto pismo je zgodovinski dokument. Poleg tega pa je vprašanje o Jezusu bolj vprašanje vere, če verjamemo ali ne, kakor pa neke znanstvene raziskave. Mislim, da ni nobenega pravega zgodovinarja, ki bi lahko rekel, da Jezusa ni bilo. Tega ne more reči, ker potem bi lahko trdil tudi, da ni bilo niti cesarja Avgusta.

To, da krščanstvo izhaja iz poganskih verovanj, ne bo držalo. Kvečjemu se je krščanstvo zelo naslonilo na judovsko verovanje, poganstvo pa so dejansko odklonili. Ker poganstvo je bilo čaščenje bogov na način, da so klali in žrtvovali otroke, to je poganstvo. Tega krščanstvo nikoli ni sprejelo, da bi žrtvovali prvorojence. So pa izšli iz judovstva in že Abraham je rekel, da se more darovati, ampak ne otrok. Tudi Jožef in Marija sta šla v Betlehem, da sta darovala dve grlici, da sta Jezusa odkupila.

Poganstvo je imelo tudi kar se tiče spolnosti čisto druge poglede. Če je v judovstvu in krščanstvu bilo spoštovanje moža in žene, zakona, sveto. V novi zavezi je celo omejitev en mož ena žena »schluss«. Kar se pa tiče homoseksualnosti pa je jasno, to je pa strogo prepovedano. V judovstvu se je celo kamenjalo take. Poganstvo pa je imelo celo sveto prostitucijo. Potem čaščenje bogov. Poganstvo je imelo več bogov, mnoštvo bogov, v krščanstvu pa je troedini bog, oče, sin in sveti duh, en bog. Ta izjava je zagotovo prekruta.

Kar se tiče datumov pa je tako. Koledar praznovanj se šele zdaj ustaljuje, še kaj popravljajo. Včasih se je to tudi ujemalo, mogoče bolj iz praktičnega vidika. Ko so postali pogani kristjani, so zamenjali svoje bogove in praznike za krščanske. In v tem vidiku je lahko bilo to identično ali podobno. Tudi papeži so govorili misijonarjem, naj poganskih templjev ne rušijo, ampak naj jih preoblikujejo, odstranijo kar je poganskega ostalo pa predelajo in naredijo krščanske cerkve. Kar se tiče praznikov je možno, da so namesto enega praznovali drug praznik. Namesto žrtvovanja ali klanja otrok na noč čarovnic so začeli praznovati praznik z drugo vsebino.

Pa morda zaradi razhajanja v znanstvenih pogledih in prepričanju katoliške cerkve pride pri podajanju znanja pri verouku pri vas kdaj do kakšnih moralnih problemov, zadržkov...?

Ne. Med znanostjo in vero ni toliko problemov, da bi se to teplo. Ker znanost se ne more ukvarjati s tem, kar ti veruješ. Znanost je to kar vidiš, zmeriš, otipaš, stehtaš, boga pa ne moremo stehitati. Zato taka metoda tu ne more uspeti. Znanost kvečjemu velikokrat pripomore k temu, da lažje verujemo.

Kako odgovarjate na kritike evangelijev?

Ni veliko tega, da bi kdo kritizirale evangelije. Lahko kdo reče, da se s tem ne strinja. Da pa bi nekdo šel napadat evangelije, tega trenutno ni toliko. Niti ni, da bi se kdo spraševal o božji besedi ali je to res ali ne. Najde se tudi kdo ki kritizira, ampak evangeliji so delo preprostih ljudi, ki so to preprosto zapisali. Na to niti ne more biti neke strašne kritike. Če verjamemo, da

je božja beseda verjamemo, če ne pa bog pomagaj. Za nas, ki pa čutimo, da je to božja beseda, ki ima v sebi moč pa to preprosto verjamemo. Tisti, ki so ostro kritizirali evangelije pa niso prišli daleč.

Se vam morda kritike v katerikoli točki zdijo upravičene?

Evangeliji niso znanstvena dela, ampak je verska knjiga. Napisali so jo preprosti ljudje. V kritičnih izdajah Svetega pisma pa so dodane opombe, kjer piše kje je kaj dodano ali odvzeto v primerjavi z izvirnikom. Tako da ne vem, če bi lahko to postavljaj pod dvom, ker v to je bilo vloženo toliko raziskovanj in natančnosti, da tega ne moremo kar tako postaviti pod vprašaj. Da bi rekli recimo, da je v izvirniku pisalo nekaj čisto drugega, tega ni. Vse kritike Svetega pisma so dobrodošle, seveda le tisto kar je res, ker jaz nimam namena učiti nekaj kar ni res.

Priloga E: Intervju s katehistinjo

Kako dolgo že poučujete verouk?

Verouk poučujem 15 let, v župniji Murska Sobota.

Koliko so stari vaši veroučenci?

Trenutno poučujem na 1. stopnji, 1., 2., 3. in 4. razred.

Iz česa pri podajanju znanja učencem izhajate?

Temelj našega poučevanja je Sveto pismo. Pri vsaki uri preberemo odlomek iz Svetega pisma, ki ga potem prenesemo v vsakdanje življenje. Uporabljamo pa seveda tudi predpisane učbenike in delovne zvezke za nižjo stopnjo. Gre v glavnem za praznovanje. Z otroki na nižji stopnji delamo vse preko igre, praznovanja, veselja in veselih dogodkov.

Katerim temam dajete pri verouku največji poudarek?

Največji poudarek dajem Svetemu pismu, vse izhaja iz tega. Tu so posamezni citati in vsaka kateheza je narejena tako, da se dotika enega odlomka, ki ga potem razlagamo, proučujemo, približamo otrokom s tem, da ga navežemo na današnji čas. Spoznavamo Jezusa, njegovo življenje in cerkveno leto, tako kot si sledijo praznovanja cerkvenih praznikov.

Kako sami gledate na praznik Jezusovega rojstva?

Mislím, da je to prelomni dogodek v zgodovini človeštva, ker je bog izbral pot, da bi ljudem približal božjo slavo na način, da je poslal sina na svet. V obliki otroka, da bi bilo to ljudem bolj razumljivo, bolj dostopno, se je Jezus rodil v hlevčku. Celotno dogajanje je prilagojeno svetu 2000 let nazaj, tistemu obdobju. Jezus je prišel zato, da bi mi imeli lažjo predstavo o bogu. Ker bog je abstrakten, nikoli ga nihče ni videl ali opisal. Mi ga čutimo in vemo, da obstaja, vendar poti do njega so različne in da bi ga lažje razumeli je poslal Jezusa na svet. Božič je tudi družinski praznik, ker vsako rojstvo je veselje, tako v družini, kot tudi v zgodovini človeštva, ker je z Jezusom prišla neka nova doba. Pisati se je začelo novo tisočletje, tako da je z rojstvom Jezusa nekako premaknjena celotna zgodovina.

Kako pa učencem predstavite božič in adventni čas?

Učencem božično zgodbo predstavim na njihovem nivoju. To je praznik veselja, ko postavimo jaslice. Malo jim je nerazumljiva Marijina nosečnost, ampak to nekako zavijemo ali pa ne razlagamo, ker otrok na nivoju šestih let tega ne razume. Poskušamo jim razložiti tako, kot se sami veselijo majhnega bratca ali sestrice, na ta način jim približamo rojstvo Jezusa.

Kako se razlaga razlikuje pri mlajših in starejših učencih?

Razlaga je približno enaka. Držim se tega, kar je v Svetem pismu. Morda se jim na višji stopnji porajajo kakšna vprašanja o tem kako je to mogoče, ampak nikoli nismo šli v preveč podrobno analizo tega. Otroci verjamejo, tako da ni problemov z razlago. Ne na višji, ne na nižji stopnji. Mislim, da je božič priljubljen praznik pri odraslih in pri otrocih, zato nikoli nismo imeli nekih posebnih težav, da bi se nekdo zapičil v to ali je vse to res ali ne, ali kako je Marija spočela od svetega duha. Mislim, da nismo imeli težav z razglabljanjem tega.

Na katero literaturo se opirate pri razlagi?

Poleg Svetega pisma, iz katerega večinsko izhajamo, uporabljamo tudi Mavrico, otroški časopis, nedeljsko sveto mašo in tudi drugo literaturo. Uporablja se veliko stvari. Postavljamo jaslice, pri čemer vsak prinese nekaj figuric od doma, pripravljamo igre, v glavnem stvari spoznavamo skozi igro in veselje.

Kakšen pa je odziv učencev na božično zgodbo?

Zelo lep, saj se otroci veselijo. Opažam, da danes otroci tega izkustva doma nimajo, saj mnogi jaslic ne postavljajo, niti ne živijo krščanstva. Otroci pa prihajajo k verouku in nekateri se prvič srečajo s tovrstno tematiko. Tako da so zelo navdušeni nad božičnim časom. Gremo se tudi skrite prijatelje, da razveselijo en drugega in so pozorni do nekoga. Čisto na neki človeški ravni, da je neka toplina, veselje, pričakovanje v adventnem času, ko se pripravljamo na božič.

Ali veroučenci kdaj sprašujejo o podrobnostih božične zgodbe?

Tudi, so zelo zvedavi. Zanimiv jim je ta osliček, kako je to mogoče, da sta Marija in Jožef tako šla na pot. Vendar jaz jim razložim, da takrat ni bilo avtomobilov in so vsi hodili peš, da je to za tisto obdobje normalno. Otroci se sprašujejo, kako sta na osličku šla tako daleč, kako to da nista dobila prenočišča, kako to da je Marija rodila v hlevčku... Poskušam jih nekako prizemljiti in jih umestiti v tisti čas.

Ste se sami morda že srečali s kakšnimi zgodovinskimi ali drugimi znanstvenimi razlagami božične zgodbe, ki se razlikujejo od zgodbe katoliške cerkve?

Mogoče, ja. Na znanstvenem področju, da je to nemogoče, da bi Marija spočela od svetega duha, to je en tak ključni moment. Vendar pri bogu ni nič nemogoče. Četudi bi Marija spočela od Jožefa in bi se zgodil normalen porod otroka, ne bi bilo nič narobe. Ampak cerkev je priznala to dogmo, si jo prisvojila in mi jo zdaj na ta način učimo naprej. Ta del je mogoče res malo dvomljiv.

Slišala sem tudi že za povezave s poganstvom in mislim, da neka povezava obstaja. V smislu zimskega solsticija, najkrajšega dneva, enakonočja, največ teme ali luči, pričakovanja... Mislim, da se gradi na tem, na preteklosti prvotnih verovanj ljudi. Tudi ta adventna doba, ko je z vsako svečko na adventnem vencu več luči, mislim da je povezana s tem. Vendar mene osebno to ne moti, ker se zgodovina vedno nadgrajuje. To je nekako nujno, ker ne moreš kar skočiti iz neke teme direktno v svetlobo, ampak je vedno nek prehod. Preteklosti ne moremo kar izbrisati.

Ste mogoče že tudi veroučencem kdaj omenili ali predstavili to drugačno razlago dogodkov, kot jih razlaga znanost?

Mislim da ne, ker otroci tega še niti tako ne dojemajo. Mislim da znanost in krščanstvo danes hodita z roko v roki, se dopolnjujeta. Znanost je naredila ogromno, vendar ima tudi določene meje, pri katerih potem vskoči vera ali neko drugo prepričanje.

Kako bi učencem odgovorili na vprašanja o tej drugačni razlagi dogodkov?

Nič drugače, kot zdaj razlagam vam. Čisto laično. Sama se preveč ne poglobljam v znanost. Otrokom na njim primerni stopnji poskušamo podati to zgodbo in so z njo zadovoljni.

Ali morda zaradi razhajanj v prepričanjih katoliške cerkve oz. lastnih prepričanjih in prepričanjih znanosti pri podajanju znanja veroučencem občutite kakšen moralni problem, zadržek...?

Mislim, da ne.

Kako pa sami odgovarjate na kritike evangelijev?

Jaz mislim, da so kritike evangelijev neupravičene. Zgodovinsko dokazano je, da se je Jezus rodil, živel in premaknil tok zgodovine. To se je dogajalo v sveti deželi, v Palestini in tu

mislím, da znanost nima prav. Vse arheološke najdbe, kar se danes v Jeruzalemu in Izraelu dogaja, ima zgodovinsko osnovo. To je dokazano. Znanost se mogoče poigrava in nasprotuje, išče druge možnosti in alternative, vendar je to znanstveno dokazano.

Pri opisih dogodkov je zagotovo kaj dodanega, povezanega... V glavnem pa so opisani dogodki, ki so se zgodili na tistih tleh, vendar so podkrepíjeni s filozofijo, zgodovino, nekimi temelji. Sveto pismo je zelo, zelo modra učena knjiga, ki je lahko hkrati razumljiva navadnemu človeku in najbolj izobraženim teologom, je torej za vse ljudi. Če se vanjo poglobiš, lahko napisano razumeš tako ali drugače.

Se vam kritike evangelijev v katerikoli točki zdijo upravičene?

Jaz mislim, da ne. Če gledamo deset božjih zapovedi in resnice ter vrednote, ki jih Sveto pismo podaja, to je temelj človeštva. Vse demokratične države črpajo iz tega. Mislim, da je to temelj, ki ni preživet. Človek ga je hotel izriniti iz življenja, iz vsakdana, zato pa vidimo v kakšnem kaosu živimo danes, ko ni več nobenih moralnih zadržkov. Zagotovo pa se strinjam, da obstaja povezava s poganstvom. Človek je religiozno bitje že od vsega začetka, vendar si na začetku ni znal razlagati in primitivna vera je potrebovala razvoj.